

”... ett klassifikationssystem är ju en spegling av världen så att säga.”

En studie av bibliotekariers maktmedvetenhet och utmaningar vid övergången från SAB till DDK.

**Författare
Britta Renman**

Examensarbete (30 högskolepoäng) i biblioteks- och informationsvetenskap för masterexamen inom ABM-masterprogrammet vid Lunds universitet.

Handledare: Gabriella Nilsson

År: 2015

© Britta Renman

Title

"... a classification is kind of a mirror of the world, so to speak." A study of librarians' awareness of power and challenges in the transition from SAB to DDC.

Abstract

In 2008, the National Library of Sweden decided to transition from the Swedish system of classification, SAB, to the internationally established system Dewey Decimal Classification (DDC). The aim of this master's thesis is to study the process of transition and the effect of this transition on the library collections and users of three Swedish libraries: two university libraries and one public library.

This is done through qualitative focus interviews with three groups consisting of eleven respondents, librarians employed at the three respective libraries. The theoretical framework used when analysing the results of these interviews is critical discourse analysis as described by Norman Fairclough.

The analysis of the empirical material focuses on three groups of users: patrons, librarians and the society. The study shows that patrons are affected for example by the application of an American/international system of organisation, in that certain established fields of knowledge that are traditionally grouped in Swedish libraries will now be spread out over various fields. Librarians are affected in their daily practical work during and after the transition. The interviews also show that most of the librarians have a great awareness of the arbitrary nature of each classification system. Finally, society as a whole, Sweden as a country, is also a user of the system – one user among a number of countries using the system, adapting its own systems of classification according to Dewey but also adapting the system according to its own needs. The country as a user is now integrated in an international context for classification and knowledge organisation.

Keywords

library and information science, ALM, classification, Dewey Decimal Classification, DDC, SAB, critical discourse analysis

biblioteks- och informationsvetenskap, ABM, klassifikation, kunskapsorganisation, Dewey decimalklassifikation, DDK, klassifikationssystem för svenska bibliotek, SAB, kritisk diskursanalys

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Inledning	4
Bakgrund och problemformulering	4
Syfte och frågeställningar	6
Avgränsningar	7
Disposition	7
Klassifikation	8
DDK – historik	8
DDK – grundläggande uppbyggnad	9
SAB – Historik	10
SAB – Grundläggande uppbyggnad	11
Skillnader mellan systemen	11
Tidigare forskning	12
Teori	18
Diskursanalys som angreppssätt	18
Kritisk diskursanalys	19
Metod och material	21
Urval	21
Biblioteken	21
Intervjuer	22
Informanterna	23
Transkription	24
Diskursanalytiskt angreppssätt	24
Resultat och analys	27
Det praktiska arbetet	27
Varför en övergång?	27
Förnyade arbetssätt	29
Att hitta och att synliggöra information	31
Förvärv	31
DDK som hylluppställning	33
Nya ämnen – eller befintliga ämnen i ny kontext	36
Browsing	38
Ämnesord	40
Ny uppdelning av ämnen	43
Universalitet – ett problem?	45
Slutdiskussion	48
Vidare forskning	51
Referenser	52
Bilaga 1	55
Bilaga 2	57
Bilaga 3	63
Intervjuguide	63
Bilaga 4	64
Intervjuer	64

Inledning

Bakgrund och problemformulering

Kungliga biblioteket (KB) beslutade år 2008 att byta klassifikationssystem från det svenska SAB-systemet, där SAB står för *Sveriges Allmänna Biblioteksförening*, till det internationella DDK, *Dewey decimalklassifikation* (på engelska kallat Dewey Decimal Classification, DDC). DDK är ett av världens mest spridda klassifikationssystem för bibliotek. Det används i över 135 länder och har översatts till fler än 30 språk (KB 2008). Målet med övergången var att få till stånd en internationalisering och en rationalisering av klassifikationsarbetet samt en kvalitetshöjning av den bibliografiska klassificeringen i Sverige (Svanberg 2006). Den främsta anledningen till övergången var således att ett internationellt system effektiviserar katalogiseringsarbetet i och med att det rationaliserar klassificeringen av material. De flesta utländska titlar som biblioteken – primärt forskningsbiblioteken – köper in har redan en DDK-kod, vilket gör att dessa då inte behöver klassificeras på nytt. Samtidigt blir också svenskt material mer synligt i internationella bibliotekskataloger i och med de gemensamma klassifikationskoderna (KB 2008).

Efter KB:s beslut angående övergången till DDK följde ett flertal forskningsbibliotek efter. Detta föranledde att Svensk biblioteksförening påbörjade en utredning om huruvida DDK borde göras till gemensamt nationellt klassifikationssystem i Sverige, och i så fall vilka för och nackdelar detta skulle ha. Resultatet av utredningen blev en rekommendation för en nationell övergång. Främst baserades denna på att det ur ett långsiktigt perspektiv inte är rimligt att ett litet land som Sverige underhåller ett eget system (Lindberg 2008, s. 8). Utredningen rekommenderade en övergång för alla bibliotekstyper – trots deras olika slags behov och typer av bestånd. Rapporten poängterade att ett enhetligt och gemensamt klassifikationssystem på både folk- och forskningsbibliotek bidrar till ett mer sammanhållet nationellt biblioteksväsen (ibid., s. 8ff). I och med detta, samt KB:s beslut att lägga ner utvecklingsverksamheten av SAB-systemet 2013, så kommer en majoritet av alla offentligt finansierade bibliotek successivt troligen att påbörja en övergång till DDK.

Vad innebär då detta med att gå från ett kunskapsorganiserande system till ett annat? Påverkar det bibliotekens verksamhet på något sätt? Får det några konsekvenser, och i så fall vilka? Ett klassifikationssystem är inte enbart ett redskap för att sortera eller systematisera information, kunskap och material på ett bibliotek. Det förmedlar också en bild av världen genom det sätt vilket det delar in verkligheten på. En världsbild som hela tiden reproduceras genom användandet av systemet (jfr Nyström 2011, Samuelsson 2008, Bowker & Star 2000). Alla klassificeringssystem är skapade i en specifik kulturell kontext vilket också avspeglar sig i deras utformning, och gör att vissa perspektiv framträder tydligare än andra (Samuelsson 2008, s. 15). Att några ämnen får träda fram på bekostnad av andra visar på de ideologiska och normerande dimensionerna i ett klassifikationssystem, där viss information eller kunskap värderas högre än annan.

Både SAB och DDK är så kallade *universella klassifikationssystem*. Det vill säga de syftar till, och gör anspråk på, att kunna strukturera alla aspekter av alla typer av ämnen, all världens kunskap. Här riskerar det att uppstå en skevhet. Strukturen och innehållet i systemen, samt den kulturella bakgrund och kontext de utformats i, krockar med det universella och neutrala anspråket där allt vetande ska gå att placera in. Ett tydligt exempel på detta som framkommer i både SAB och DDK är att mannen ses som normen, det självklara, medan kvinnan tydliggörs och skiljs ut från denna norm (Hansson 1999, s. 176; Olson 2002, s.184). Ofta har detta gjorts genom olika tillägg och specifika beteckningar, som exempelvis ”Kvinnoyrken”. Ett annat exempel är att det västerländska samhället och kristendomen står som utgångspunkt och norm framför andra delar av världen och andra religioner eller trosuppfattningar (Hansson 1999, s. 152 ff.). I båda systemen är kristendomen indelad efter ett flertal egna överkategorier medan världens övriga religioner får samsas gemensamt under endast en överkategori (jfr Bilaga 1 & Bilaga 2).

Ett byte av klassificeringssystem innebär samtidigt att en rad praktiska problem måste lösas. Det internationella systemet måste fungera i den svenska bibliotekskontexten, bestånden måste fysiskt och digitalt organiseras- och märkas om efter de nya ämnesindelningarna och klassifikationskoderna. Det är många beslut som måste fattas. Den personal, de bibliotekarier, som genomför skiftet har dels stort ansvar och dels stor möjlighet att påverka det slutgiltiga resultatet. Hur materialet är indelat, uppställt och presenterat påverkar bibliotekets låntagare och besökare.

I den här uppsatsen undersöker jag övergången från SAB till DDK i tre olika biblioteksverksamheter. Anledningen till att jag vill studera de sammanhang där klassificeringssystemen används snarare än undersöka dem per se beror på att praxisen för hur ett system brukas ser mycket olika ut beroende på biblioteket och dess verksamhet. Det finns inte någon given standard för på vilket sätt ett bibliotek strukturerar sina samlingar. Även om det i grunden finns ett (ibland flera) gemensamt klassificeringssystem så kan biblioteken välja att frångå detta, helt eller delvis. De kan välja att i sitt fysiska bestånd placera vissa ämneskategorier tillsammans eller att göra så kallade utbrytningar för vissa ämnen eller teman, för att bättre anpassa efter låntagarnas behov och önskemål och skapa överblick över samlingarna. Hur det fysiska biblioteksrummet ser ut, samt hur materialet är placerat i det, gör också att olika delar av en samling inte nödvändigtvis är tillgängliga på samma sätt. Visst material kan till exempel vara placerat i ett stängt magasin och måste då beställas fram. Kort sagt, hur klassificeringssystemet avspeglar innehållet i samlingarna kan se olika ut på varje enskilt bibliotek.

Traditionellt används begreppet *användare* för att beskriva de personer som besöker ett bibliotek eller på något sätt använder de resurser som finns där. Men då jag i min analys av materialet funnit tre olika *användargrupper*, och önskar särskilja dem, kommer jag i min text istället att benämna denna grupp som *låntagare*. Den andra användargruppen är *personalen*, både de som arbetat explicit med övergången och övriga bibliotekarier, och den tredje gruppen är *samhället*, landet Sverige som användare av DDK. Med samhälle menar jag dels gruppen låntagare på en makronivå – alla invånare tillsammans i egenskap av nyttjare av biblioteken som institution i samhället – och dels Sverige som nation i relation till andra nationer som också använder DDK.

Syfte och frågeställningar

Undersökningen har gjorts mot bakgrund av den tidigare forskningens diskussioner om kunskapsorganisatoriska system som förmedlare av information eller världsuppfattningar i sig, och vad det medför. Uppsatsen placerar sig inom det fält i biblioteks- och informationsvetenskapen som studerar kunskapsorganisation på bibliotek. I ett större sammanhang kan uppsatsen ses som ett bidrag till studier som placerar klassifikationssystem och bibliotekens användande av dessa i ett större kontextuellt sammanhang. Det vill säga att klassificeringar och deras utformning påverkar hur människor ser på, kan tillgängliggöra sig samt hitta information – både på bibliotek och i samhället i stort.

Ämnet för undersökningen är mycket aktuellt i och med att övergången i fråga är pågående och påverkar hela den svenska biblioteksdiskursen. Arbetet med ett skifte till DDK har och kommer att kräva mycket resurser i form av administration, utbildning av personal, ändringar i bibliotekskataloger, ommärkning av fysiskt material, hylluppställning etcetera. I och med att biblioteken enskilt får besluta huruvida de vill göra en övergång eller inte, och också när denna praktiskt ska genomföras, så kommer det vara en process som troligen fortgår ett stort antal år framåt i tiden – och därmed kommer att påverka både nuvarande och kommande personer inom yrkesgruppen bibliotekarier.

Syftet med uppsatsen är att utifrån en diskursanalytisk ansats undersöka vad som händer på svenska bibliotek i och med en övergång från SAB till DDK. Undersökningen är både inriktad på att studera vilka användare som påverkas av ett byte till ett nytt klassificeringssystem och på vilket eller vilka sätt denna påverkan sker. De olika användargrupperna möter och använder klassificeringssystemen utifrån olika referenspunkter och torde därför även påverkas på olika sätt. Undersökningen är också inriktad på att studera vilken inverkan övergången har på biblioteksbeståndens struktur. Hur materialet är uppställt, märkt och organiserat på hyllorna påverkar hur den information som finns i samlingarna synliggörs och tillgängliggörs för både låntagare och personal. Därför är det väsentligt att undersöka hur detta arbete gjorts och vilka eventuella konsekvenser det får. Slutligen är personalens inställning både till övergången som projekt och till kunskapsorganisering genom klassificeringssystem relevant att studera. De enskilda bibliotekarierna som arbetar med övergången besitter en stor möjlighet att påverka resultatet av densamma. Deras förståelse av makt i relation till kunskapsorganisering kan ha inverkan på hur de väljer att strukturera hela eller delar av beståndet men även hur de förhåller sig till och löser de problem eller frågor som uppkommer under arbetet med övergångsprocessen.

De frågeställningar jag utgår från i min undersökning är följande:

- Vilka användare påverkas av övergången och på vilket eller vilka sätt blir de påverkade?
- Hur påverkas kunskapsorganisationen på svenska bibliotek av övergången från SAB till DDK?
- Hur ser förståelsen av makt i kunskapsorganisation ut hos bibliotekarier som arbetat med övergången och hur har de praktiskt arbetat med den typen av frågor?

Avgränsningar

Undersökningen utgår från svenska förhållanden och de tre verksamheter på vilka studien gjorts – Malmö stadsbibliotek, LUX-biblioteket på Lunds universitet och Malmö högskolas bibliotek. Vidare utgår jag i undersökningen från ett biblioteksperspektiv och intervjuar endast bibliotekarierna vid dessa tre bibliotek. Det innebär att studien fokuserar på och utgår från bibliotekspersonalens subjektiva åsikter, tankar och förståelse om de fenomen som undersöks. Min uppsats belyser erfarenheter vilka kan ses som delar av en större struktur. Jag vill däremot framhålla att undersökningen inte kan ses som representativ för hur alla bibliotekarierna, och annan personal, upplever och förstår övergången från SAB till DDK.

Disposition

Uppsatsen är disponerad som följer: näst kommande kapitel beskriver kortfattat vad klassifikation innebär och därefter redogörs för historik och uppbyggnad av SAB respektive DDK. Detta för att läsaren ska få en grundförståelse för systemens historiska kontext samt för hur de fungerar och är strukturerade. Därpå följer ett kapitel om tidigare forskning vilket presenterar tidigare studier av klassificering, SAB och DDK ur olika aspekter. De texter som redogörs för där har jag använt som referenspunkter för min studie. Därefter kommer ett kapitel om teori. Kapitlet redogör kortfattat för diskursanalys som helhet och inriktas sedan på den teoretiska referensram jag använt, vilket är den kritiska diskursanalysen. På detta följer ett kapitel i vilket jag redogör för undersökningens metod och material. Sedan följer kapitlet med undersökningens resultat och analys. Slutligen sammanfattas och diskuteras studien och de resultat jag kommit fram till i ett avslutande kapitel.

Klassifikation

I vårt vardagsliv och i vårt samhälle strukturerar vi människor oavbrutet in information i olika kategorier och system. Detta gör vi för att enklare kunna förstå den, för att kunna relatera den till annan information och för att kunna hitta den om vi skulle behöva den igen (Bowker & Star 1999, s. 1ff). Av samma anledning struktureras allt material på ett bibliotek. Varje enskilt verk får i ett bibliografiskt klassifikationssystem en klassifikation som talar om var just det hör hemma i samlingen för att det ska vara sökbart och därmed också tillgängligt för personal och låntagare.

Enligt de två informationsvetarna Jennifer Rowley och Richard Hartley (2008) har den bibliografiska klassifikationen traditionellt sett två huvudsakliga funktioner. För det första ska den skapa en länk mellan materialet i hyllorna med dess respektive katalogpost. Den bibliografiska informationen i katalogposten och bokens (eller annan medias) märkning gör det möjligt att i hyllan hitta den bok som användaren sökt efter i katalogen. För det andra ska det vara möjligt att hitta en bok direkt i hyllan genom att browsa – det vill säga genom ett snabbt scannande med blicken av de böcker som står där eller genom botaniserande (Case 2012, s 100-101). För att det ska vara möjligt krävs det att böcker med liknande innehåll är klassificerade med samma kod och därmed kan återfinnas i närheten av varandra (Rowley och Hartley 2008, s. 174).

DDK – historik

Dewey decimalklassifikation (DDK) utarbetades av amerikanen Melvil Dewey (1851-1931) då han arbetade som bibliotekarieassistent i biblioteket på Amherst College (Amherst, Massachusetts). År 1876 publicerade han *A Classification and Subject Index for Cataloging and Arranging Books and Pamphlets in a Library*. Det var ett häfte på endast 44 sidor och innehöll det som blev grunden till det nu internationella DDK-systemet (Wiegand 2000).

Tidigare klassifikationssystem bestod ofta av breda ämneskategorier där böckerna numrerades inom respektive ämneskategori i den ordning de införskaffades. Varje kategorimärkning och nummer representerade samtidigt även en fast plats i en bibliotekshylla, vilket gjorde att alla böcker måste klassificeras om när det inte fanns utrymme för en viss ämneskategori eller när bibliotekets samlingar växt och inte längre fick plats (Chan & Mitchell 2010 s. 18). Det var bland annat detta Dewey ville komma ifrån genom sitt eget system. Han ansåg att böcker skulle klassificeras utifrån ämnesinnehåll och inte efter hyllplats, och därigenom skapa en beständig klassificering för det enskilda verket. En bok med en kod – även kallat notation – som var oberoende av vilken hylla den stod på kunde enkelt flyttas till en ny plats vid behov (ibid., s. 18-19). Dewey utformade även ett register, en form av relativt index, till DDK – vilket som företeelse var en nyhet. Att ha ett register över de ämnesnotationer som var förtecknade i klassifikationssystemet gjorde det möjligt att söka på ämnen eller koncept som var betecknade med samma term, trots att materialet var utspritt över olika

vetenskapsområden. Denna typ av register var inte en självklarhet under Deweys tid, och underlättade möjligheten att enkelt hitta material (Benito 2001, s. 122, 189).

Den andra upplagan av DDK kom 1885 och var kraftigt utvidgad och grundligt reviderad. Den etablerade de former och tillvägagångssätt som sedan användes under de följande 65 åren (Chan & Mitchell 2010 s. 20), och den ligger således till grund för det system vi använder i dag.

Genom ett antal olika upplagor, revideringar och moderniseringar har systemet kommit fram till den 22:a upplagan (2003), vilken är den som används i dag. Det produceras nu helt och hållet i webbmiljö, kallad WebDewey, för att underlätta uppdateringar (Chan & Mitchell 2010, s. 20-21). Systemet ägs av Online Computer Library Center, Inc. (OCLC) men utveckling och uppdateringar görs av en redaktion på Library of Congress i USA, vilken tar hjälp av olika informationsresurser samt överlägger med ämnesexperter i utvecklingsarbetet. Alla ändringar som görs granskas av en specifik kommitté. DDK finns i en fullständig och i en förkortad version, där den sistnämnda är avsedd för små bibliotek, det vill säga som har ett antal volymer som understiger 20 000 (ibid., s. 22). Idag används DDK inte bara på bibliotek utan också för att tillgängliggöra och organisera information i olika elektroniska miljöer så som olika databaser (ibid., s. 17). Utifrån DDK har även andra klassifikationssystem utvecklats, som exempelvis Universella decimalklassifikationen, UDK (Benito 2001, s. 110-111).

DDK – grundläggande uppbyggnad

I DDK används arabiska siffror, vilka hanteras som bråktal – och det är detta som ordet *decimal* i systemets namn syftar på (Chan & Mitchell 2010 s. 18). Systemet som Dewey tog fram byggde på en decimalstruktur med uppdelning av kunskap efter ämne. Denna typ av uppdelning var Dewey dock inte först med, utan den byggde på en tidigare indelning som skapats av den brittiska filosofen Francis Bacon (1561-1626) under början av 1600-talet. Bacons ursprungliga indelning bestod av de tre huvudgrupperna: historia, poesi och filosofi. Influerad av dessa delade Dewey upp – vad han ansåg var – all världens kunskap i fyra ”riken”: det allmänna riket, förnuftets rike, fantasins rike och minnets rike. Utifrån dessa gjorde han sedan en uppdelning av det som skulle bli DDK:s tio huvudklasser: 0 Allmänna verk, 1 Filosofi, 2 Teologi, 3 Sociologi, 4 Filologi, 5 Naturvetenskap, 6 Praktiska vetenskaper, 7 Konst, 8 Litteratur, 9 Historia. Huvudklasserna motsvarade de akademiska discipliner som fanns på universiteten under Deweys tid (ibid., s. 24).

Numera skrivs huvudklasserna istället på följande sätt: 000 Datavetenskap, information och allmänna verk, 100 Filosofi och psykologi, 200 Religion, 300 Samhällsvetenskaper, 400 Språk, 500 Naturvetenskap, 600 Teknik, 700 Konst och fritid, 800 Litteratur, 900 Historia och geografi (se Bilaga 1). Det har således gjorts en viss breddning och omformulering av ämnesrubrikerna, men det är viktigt att poängtera att den grundläggande strukturen för DDK är baserad på de akademiska ideal och den syn på kunskap som existerade i USA under senare delen av 1800-talet.

Indelningen i DDK grundar sig på principen att materialet först sorteras under disciplin och sedan efter ämnestillhörighet. Varje huvudklass har tio underavdelningar (divisioner) och varje underavdelning har ytterligare tio underavdelningar (sektioner) och så vidare. På så sätt skapade Dewey en hierarkisk indelning av kunskapen, som utgick från grundregeln: från det generella till det specifika (Chan & Mitchell 2010 s. 19). Den här strukturen i

klassificeringssystemet innebar att ämnenas koder, som tidigare nämnts, inte längre skulle ange böckernas placering i hyllorna utan istället ämnenas inbördes relation. Decimalsystemet möjliggjorde också en betydligt finare indelning i olika underklasser, utan att ordningen och relationen mellan ämnena rubbades (Benito 2001, s. 189).

Notationen i DDK består av siffrorna 0–9, en för varje nivå i hierarkin. Till exempel representerar 3 samhällsvetenskap, 34 juridik, 341 folkrätt, 341.6 krigets lagar och så vidare (Chan & Mitchell 2010 s. 19). Varje tillagd siffra i notationen representerar på så sätt ett ämne som är mer detaljerat eller djupgående. Det också möjligt att lägga till så kallade facetter på vissa av ämnesindelningarna. Det vill säga att det går att skapa ämnesindelningar genom att kombinera notationer eller göra ett tillägg på en befintlig notation (Benito 2001, s. 192).

En ensam siffra står för en huvudklass, och rent matematiskt är dessa siffror decimaltal och borde därför skrivits 0,0 Datavetenskap, information & allmänna verk, 0,1 Filosofi & psykologi, 0,2 Religion och så vidare. Men för att förenkla strukturen finns en konvention som säger att ingen DDK-kod ska ha färre än tre siffror. Om en kod har färre än tre betydelsebärande siffror tillfogas nollor till höger eller vänster om den betydelsebärande siffran för att skapa ett tresiffrigt nummer, exempelvis 001, 010, 100 (Chan & Mitchell 2010, s. 25). Därför skrivs numera huvudklasserna som visas ovan. Efter den tredje siffran i varje fullständig DDK-kod placeras en decimalpunkt för att göra notationen lättare att läsa, till exempel 599.6, 599.63 (ibid., s. 26).

SAB – Historik

Sveriges allmänna biblioteksforening (SAB) tillsatte 1917 en kommitté som hade till uppdrag att utarbeta ett katalogsystem för folk- och skolbibliotek. Katalogsystemet skulle innefatta anvisningar för förteckning av boktitlar samt för verkens klassificering. Kommitténs arbete utmynnade i *Klassifikationssystem för svenska bibliotek*, även kallat SAB-systemet. Det utkom för första gången 1921 och har använts på en majoritet av alla bibliotek i Sverige sedan dess (Berntsson 1997, s. 2).

Redan då diskuterades det om Sverige borde införa det i Europa redan spridda, och därmed internationella, DDK, men biblioteksforeningen valde att istället utarbeta ett eget system. Detta berodde på ett flertal anledningar, men främst grundade sig beslutet i de nationalistiska strömningar som rådde i Europa under slutet av 1800-talet och början av 1900-talet (Berntsson 1997, s. 2; Hansson 1999, s. 127). I DDK skulle Sverige som plats och land hamna alltför långt ner i den geografiska indelningen (betecknat med fyra, fem eller fler siffror) och DDK ansågs också vara alltför amerikansk och anglosaxiskt anpassat (Hansson 1999, s. 127–129) till exempel vad gällde kultur, kyrklig verksamhet, politiskt system, naturområden och så vidare. Biblioteksforeningen ville skapa ett system som var baserat på den praxis som användes inom olika delar av det dåvarande svenska biblioteksväsendet och som var utformat för att fungera och användas i en svensk kontext (Hansson 1999, s. 15, 122; Berntsson 1997, s. 2). I och med valet att utarbeta ett eget system fick Sverige som nation och ”det svenska” (Berntsson 1997, s. 2) stå i centrum för, och fungera som utgångspunkt i, den bild av världen som ges uttryck för i SAB.

Det som Svensk biblioteksforening uppfattade som det största problemet med DDK – det vill säga att det var centrerat och uppbyggt utifrån amerikanska förhållanden – var samtidigt det som de eftersträvade i sitt eget system, men med svenska förhållanden. Den svenska kontexten skulle vara det centrala. Detta tolkar jag, i relation till det pågående arbetet med en

övergång till DDK, som att anledningen till att övergången sker just nu inte bara grundar sig i ett behov av internationell standardisering i ett stort internationellt informationsutbyte. Övergången beror även på att det från svenskt håll inte längre finns ett egenvärde att framhålla den nationella utgångspunkten som nav för det klassificeringssystem som används.

SAB – Grundläggande uppbyggnad

SAB-systemet består av två delar: en systematisk del och ett ämnesordsregister. Ämnesordsregistret ska komplettera den systematiska delen och är tänkt att fungera som ett hjälpverktyg när ämnen ska placeras in i systemet (Viktorsson 2013, s. 6). Den systematiska delen av SAB är ett enumerativt system, det vill säga det har (precis som DDK) en hierarkisk indelning som går från det generella till det specifika, och varje ämne har sin specifika plats i klassifikationsschemat (Benito 2001, s. 112).

SAB-systemet har 25 huvudavdelningar (se Bilaga 2), vilka anges med versaler. Dessa är uppdelade i underavdelningar, vilka anges med gemener, som i sin tur också är uppdelade i ytterligare underavdelningar. Exempelvis är huvudavdelning A, Bok- och biblioteksväsen, vidareindelat i Aa, Ab, Ac och så vidare fram till Af. Utöver den hierarkiska uppbyggnaden uttrycks olika aspekter av ett ämne även med hjälp av olika tilläggsbeteckningar. Dessa är indelade i särskilda- och allmänna tilläggsbeteckningar och anger saker som språk, land, medietyp, monografier, tidsperioder med mera. Tilläggsbeteckningarna skrivs ut med olika typer av symboler, både bokstäver, siffror och skiljetecken. Som exempel skrivs notationen till en bok med ämnesklassificeringen bokväsen : bokhistoria : Gotland : stormaktstiden som Aea-cbf.42 (Berntsson 1997). Sedan 2013 är utvecklingsarbetet av SAB nedlagt. Det innebär att klassificeringssystemet bibehålls men inte längre uppdateras eller utvecklas.

Skillnader mellan systemen

En kortfattat och översiktlig jämförelse mellan systemen visar att SAB-systemet har 25 huvudklasser och DDK endast tio. Detta innebär att SAB-systemet har mer utkristalliserade ämnen i sina huvudklasser, medan DDK behandlar fler ämnen i varje huvudklass (Svanberg 2006, s. 6, 9). SAB-systemets hierarki har fokus på humanistiska ämnen, medan naturvetenskapliga ämnen hamnar längre ned i systemet. DDK är mer sammansatt och inte lika tydligt humanistisk i sin uppbyggnad. De naturvetenskapliga ämnena prioriteras högre i DDK än i SAB.

Vad gäller notationen så har SAB-systemet, i och med att det till huvudsak består av bokstäver, mer utrymme för att sidoordna klasser. För att undvika långa koder har dock denna möjlighet använts även när klasser logiskt sett varit över- eller underordnade till en annan klass. I DDK hålls hierarkierna striktare, vilket gör det enklare både att placera in nya ämnen i befintliga klasser och att införliva helt nya klasser (Svanberg 2006, s. 11).

Vid klassifikation i SAB är det möjligt att använda flera klassifikationskoder, vanligtvis högst tre stycken. Det ämne som klassificeraren bedömer är det som dominerar i materialet väljs till första kod eller huvudklassning. I DDK klassificeras ett verk endast med en kod, och fler innehållsliga aspekter ska istället tydliggöras med hjälp av ämnesord (Svanberg 2006, s. 12).

Tidigare forskning

I det här kapitlet presenterar jag nationell och internationell forskning som varit relevant för min studie och som jag använt mig av som referenspunkter vid analysen. Den tidigare forskningen omfattar texter om både SAB, DDK och klassificering generellt.

Den amerikanska forskaren i informationsvetenskap Hope A. Olson har i flera arbeten undersökt universella kunskapsorganisatoriska system med utgångspunkt i en feministisk och postkolonial kritik. Både i sin bok *The Power to Name. Locating the Limits of Subject Representation in Libraries* (2002) och i artikeln *The Power to Name: Representation in Library Catalogs* (2001) fokuserar Olson på två kunskapsorganisatoriska system: DDK (främst använder hon de introduktioner eller förord skrivna av Melvil Dewey som hör till systemets tretton första upplagor) och Library of Congress Subject Headings (LCSH), vilket är ett indexeringssystem för ämnesord.

Olson vill i sina studier visa på hur den *bias* – vilket på svenska ungefärligt kan motsvaras av *partiskhet* eller *fördöm* – som hon menar finns inbyggd i kunskapsorganisatoriska systems ämneskategoriseringar och struktur, framförallt marginaliserar men även exkluderar personer och grupper som befinner sig utanför normen. Detta gäller främst kvinnor som identifierar sig ”with one or more of the following: women of colour, African American women, Chicanas, lesbians, Asian American women, working class women, Jewish women, [and] North American Aboriginal women” (Olson 2002, s. 184), men även grupper som står utanför normen gällande kön, sexualitet, funktionalitet, etnicitet, språk och religion (ibid., s. 7). Dessa grupper osynliggörs genom att placeras långt ner i den hierarkiska strukturen i systemen eller genom att inte inkluderas eller namnges alls.

I sina verk lyfter Olson också fram att denna exkludering medför att användare som söker efter information eller ämnen som ligger utanför ”a traditional mainstream” (Olson 2001, s. 639) i bibliotekskataloger eller ämnesordslistor måste ha bättre sökkunskaper än andra användare för att hitta den information de letar efter.

Olson menar att det i processen att skapa eller applicera en benämning på ett dokument, antingen genom klassifikation eller ämnesordsindexering, finns en tydlig maktaspekt. Att namnge – Olson använder termen *naming* – är att sätta en etikett, att välja ut vad i ett dokument som ska representeras och vad som ska lämnas onämnt. Därigenom blir benämningen inte bara en representation av den information som finns i dokumentet utan den konstruerar samtidigt informationen (Olson 2002, s. 4ff). Olson skriver: ”As librarians, we decide how to represent subjects and, thus, affect access to and use of information contained in and knowledge derived from the documents we catalogue” (ibid., s. 4). Ett exempel på detta menar Olson är så kallade kontrollerade vokabulärer där standardisering av begrepp riskerar att utesluta eller begränsa information som existerar utanför den kulturella normen (Olson 2001, s. 640).

Olsons beskrivning av DDK går inte nödvändigtvis att applicera på ett svenskt sammanhang då varje land (och bibliotek) tillämpar klassificeringen på ett sätt som påverkas av verksamhetens kontext och utformning, men resonemangen om *bias* och *naming* anser jag är globalt relevanta. Den marginalisering av vissa grupper eller viss kunskap som enligt Olson är inbyggd i DDK – och i andra klassificeringssystem – reproduceras även, ofta omedvetet, i svenska verksamheter och försvinner inte bara för att systemet implementeras i ett nytt sammanhang.

En avhandling som använts som referenspunkt för många studier av SAB-systemet är Joacim Hanssons *Klassifikation, bibliotek och samhälle. En kritisk hermeneutisk studie av "Klassifikationssystem för svenska bibliotek"* (1999). I denna undersöker Hansson, forskare i biblioteks- och informationsvetenskap, den första upplagan av SAB-systemet från år 1921. Med hjälp av ett hermeneutiskt perspektiv vill Hansson lämna den praktiska tillämpningen av SAB-systemet och istället fokusera på den samhällseliga kontext som omgärdade både systemets tillblivelse och som det sedan blev en medskapare i. Undersökningen syftar till att klargöra hur "den dominerande politiska och ideologiska diskursen i ett samhälle speglas och transformeras i ett klassifikationssystem avsett att fungera inom ramen för ett politiskt definierat folkbibliotek" (Hansson 1999, s. 14).

Enligt Hansson är ett klassifikationssystem inte bara ett kunskapsorganisatoriskt verktyg utan också vad han kallar en *intellektuell produkt*. Det vill säga att systemet i sig både skapar och förmedlar en bild av världen genom sättet som det delar in verkligheten på (ibid., s.12). Han menar att SAB-systemets innehåll och uppbyggnad både speglar och förstärker de tidiga folkbibliotekens institutionella identitet, vilken han menar bidrar till "att legitimera en dominerande borgerlig maktstruktur i det svenska samhället" (ibid., s. 233) under 1900-talets tidigare del.

Hanssons studie är omfattande och ger en historisk bakgrund till SAB-systemets uppbyggnad, och hur den historiska kontexten avspeglas genom systemets ämneskategorier och deras inbördes ordning. Han menar att en ideologisk grund går att avläsa i relationerna mellan ämnen. Exempelvis det som nämndes i inledningen, att Sverige och det svenska står som den centrala utgångspunkten, och att kristendomen (och statskyrkan) placeras högre upp i systemets strukturella hierarki än andra religioner (ibid., s. 152ff., 194-195). Samt att mannen tydligt representerar normen för SAB då det finns "kvinnliga" aspekter på ett flertal ämnen, men inget motsvarande för män (ibid., s. 176, 222).

Både Hansson och Olson fokuserar på hur systemen reproducerar vilka grupper som är och underordnade i de samhällen där de växt fram. I och med att Hansson fokuserar på SAB i en svensk kontext och Olson beskriver DDK i en icke-svensk kontext kan deras likartade perspektiv men olika utgångspunkter komplettera varandra i beskrivningen av de olika klassificeringssystemen. I relation till min studie ser jag deras respektive diskussioner om hegemoniska och normerande grupper och de sätt som dessa avspeglas i systemen som särskilt intressanta, men även Hansson diskussion om bibliotekens institutionella identitet är något jag tar fasta på i min analys.

Jenny Samuelssons avhandling i biblioteks- och informationsvetenskap, *På väg från ingenstans: kritik och emancipation av kunskapsorganisation för feministisk forskning* (2008), handlar om feministiska perspektiv på kunskapsorganisatoriska system. Det Samuelsson vill undersöka är hur kunskapsorganisatoriskt osynliggörande av feministisk kunskap kan förstås, men också hur feministiskt innehåll i texter tillvaratas vid klassificering och indexering samt

vilka feministiska perspektiv som artikuleras i de texter hon undersöker (Samuelsson 2008, s. 6). Samuelsson menar, i likhet med Olson (2002), att de filosofiska och systematiska utgångspunkterna för hur kunskapsorganisation används på bibliotek får sociala konsekvenser. I det här fallet innebär det konkret att de feministiska texterna blir svåråtkomliga, därför att kunskapsorganisationen av dem inte fungerar tillbörligt eller önskvärt (Samuelsson 2008, s. 4-5).

Som textmaterial i sin undersökning använder Samuelsson avhandlingar, vilka hon betraktar som feministiska, inom ämnena sociologi och litteraturvetenskap för att ringa in vetenskapliga yttringar av en feministisk diskurs. Samuelsson studerar diskursen genom se på hur respektive text klassificerats i SAB samt indexerats i de två ämnesordssystemen *Svenska ämnesord* och *Kvinnohistoriska samlingarnas ämnesord*. Framförallt diskuterar Samuelsson ”hur kunskapsorganisation av feministiska perspektiv möjliggörs och praktiseras” (ibid., s. 5). Den konkreta indexeringen eller klassifikationen menar Samuelsson kan ses som ett resultat av mötet mellan de kunskapsorganisatoriska systemen och kunskapsorganisatorisk praktik. Genom att analysera hur texterna klassificerats och indexerats går det att observera och diskutera på vilka sätt feministiskt material osynliggörs samt vilka eventuella konsekvenser detta får vad gäller exempelvis sökning av den typen av texter i bibliotekskataloger (ibid., s. 16).

I likhet med Olson (2002) menar Samuelsson att kunskapsorganisatoriska system och de strukturer de är uppbyggda i och efter sätter gränser för hur en text eller ett ämne kan beskrivas – vilket i sin tur också påverkar hur ett ämne kan förstås av användaren. Utifrån en diskursteoretisk förståelse kan då varje enskild klassifikation ses som betydelseskapande (ibid., s. 44). Samtidigt betonar Samuelsson även att individuella kunskaper hos den som klassificerar eller indexerar och att andra liknande situationella faktorer, det vill säga att arbetet utförs i olika sammanhang, av olika personer, på olika verksamheter och vid olika tidpunkter påverkar hur resultatet av klassificeringen eller indexeringen blir (ibid., s. 16).

Resultatet av Samuelssons undersökning är att det råder omfattande brister i klassifikation och indexering av feministiskt material. Mycket avhängigt en inkonsekvens i kunskapsorganisationen, beroende på de ovanstående kontextuella faktorerna, men troligen också en bristande kunskap om feminism (så som den förstås i Samuelssons undersökning) hos de som arbetar med klassificering och indexering (ibid., s. 205). Denna inkonsekvens i hur och med vilka begrepp materialet är organiserat försvårar för användaren att göra uttömmande ämnessökningar. Användaren måste konstruera och begagna sig av en mängd olika sökord, prova sig fram för att hitta relevant material, vilket genererar en avancerad och långdragen sökprocess. Enligt Samuelsson särskiljs heller inte olika feministiska perspektiv från varandra, vare sig i klassificeringen eller i indexeringen av texterna – det går inte att genom klassificeringen eller indexeringen att avgöra om en text innehåller ett feministiskt tema eller en feministisk metod eller dito perspektiv (ibid., s. 205-210). På detta sätt osynliggör bibliotekens kunskapsorganisation av feministisk kunskap en feministisk diskurs. Den bild av feminism som avspeglas i systemen Samuelsson undersöker, framförallt SAB, är att det främst är en socialpolitisk kvinnofråga (ibid., s. 212-213).

Vidare menar Samuelsson att den universalistiska och objektiva kunskapssyn som uttrycks i systemen premierar avskilda ämnesindelningar, det vill säga tvärvetenskaplig kunskap värderas lågt. Detta visar sig både genom systemens systematiska struktur och genom ämnenas betydelsebildning. Tvärvetenskapliga ämnen hamnar antingen långt ner i systemens hierarkiska ordning eller faller mellan de olika huvudklasserna, vilket innebär att de inte

organiseras in alls, alternativt klumpas ihop, och då i ett fåtal klassifikationer eller ämnesord (Samuelsson 2008, s. 213).

Samuelssons och Olsons resultat överensstämmer i mycket med varandra, även om deras undersökningar skiljer sig åt. Som relevant för min egen undersökning ser jag främst deras uppmärksammande av de problem och begränsningar som de kunskapsorganiserande systemen skapar för användare vad gäller att söka och hitta information som antingen befinner sig utan för normen, eller på annat sätt avviker från den kunskap och information som finns strukturerad i systemen. Men även det faktum att mycket makt ligger hos den enskilde individen som klassificerar och/eller indexerar material är en central aspekt för min undersökning.

Per Nyströms avhandling, i biblioteks- och informationsvetenskap, *Att göra historia: En kritisk studie av historieämnet som kunskapsorganiserande system* (2011) är en studie av historia som ämne i relation till kunskapsorganiserande system (KOS). Nyström vill undersöka vad ett ämne är och hur ett ämne utifrån ett biblioteks- och informationsvetenskapligt perspektiv kan ses ”som ett begreppsligt verktyg, en artefakt som används för att få något gjort” (Nyström 2011, s. 10). Han gör detta genom att studera hur framställningar av historia som en sammanhållen enhet beskrivs i SAB respektive DDK, samt i ett antal litterära översiktsverk i världshistoria. Syftet med undersökningen är att försöka förstå systemen och att se på vilka betydelsebärande funktioner som de avspeglar och samtidigt hitta sätt att förstå och tolka begreppet ämne som en enhet för kunskapsorganisation (ibid., s. 22-25).

Genom att betrakta kunskapsorganiserande system utifrån en vidare betydelse, och inte bara som verktyg direkt kopplade till olika former av informationsservice eller tillgängliggörare av information, är det möjligt att prata om och skapa ett vidgat KOS-begrepp menar Nyström. Ett exempel på detta är hur kunskap är organiserad i samhället i stort, bland annat genom strukturer kopplade till universitet och andra institutioner för forskning och utbildning eller till arbetsdelningen i samhället (ibid., s. 17). Genom detta vidgade KOS-begrepp får de bibliografiska klassifikationssystemen en form av kontext där de kan ses ”som delar av en bredare genre där alla slag av systematiserade sammanställningar av vetande ingår” (ibid., s. 17). Nyström menar att systemens kontext är viktig därför att deras funktionalitet som kommunikativa redskap är beroende av de begrepp som finns inom systemen och att dessa begrepps hierarkiska indelning överensstämmer med föreställningar hos systemens användare (ibid., s. 17). I de bibliografiska systemen framträder ett ämne som en uppsättning klasser vilka är ordnade på ett logiskt vis och som avspeglar ämnesområdets centrala begrepp eller termer. Systemet kan således genom sin struktur och form avspegla ett ämne i betydelse av att det uppvisar ett ”visst, naturligt eller traditionellt avgränsat (abstrakt) område” (ibid., s. 18) vilket genererar att kunskaper om ämnet byggs upp och lärs ut efter sagda struktur. De bibliografiska systemens kontext blir på detta sätt viktiga för hur de struktureras.

Nyström tar upp att de tidigare så definitiva disciplinerna inom akademien – som till exempel Dewey använde som utgångspunkt när han gjorde de övergripande ämnesindelningarna i DDK under slutet av 1800-talet – allt mer luckras upp. Detta beror på förändringar i det akademiska landskapet men också på att samhället önskar interdisciplinära forsknings- och utbildningsområden ”där vetande ur olika traditionella discipliner kombineras med syftet att lösa speciella problem” (ibid., s. 19). Att arbeta tvärvetenskapligt har således förändrat disciplinernas ämnesbestämningar menar Nyström. Det innebär även att viss forskning inte täcks in i de befintliga bibliografiska systemen för kunskapsorganisation, därför att dessa är

byggda för att systematisera enskilda ämnen, vilket i sig påverkar det praktiska arbetet för bibliotekarier (Nyström 2011, s. 19).

I sin studie utgår Nyström från tre övergripande teoretiska ansatser som han identifierat inom fältet för kunskapsorganisation, vilka beskriver begreppet ämne utifrån olika definitioner: ontologiskt, epistemologiskt och antropologiskt (ibid., s. 28). Han menar att kunskapsorganisatoriska system bygger på en viss idé eller förståelseform av ett ämne. Dessa skapar ett meningsfullt sammanhang för en världsbild där historieskrivningen ses som en sammansatt helhet, vars innehåll är baserat på tanken om tid som linjär och tolkningar av det förflutna utifrån ett utvecklingsbegrepp. En utveckling som beskriver en stegvis kvalitativ förbättring, både materiellt, kulturellt och moraliskt. I denna historieskrivning ses också Europa som den främsta aktiva parten, den som driver utvecklingen framåt (ibid., s. 175-177). Precis som Hansson (1999) och Samuelsson (2008) konstaterar Nyström att systemens uppbyggnad skapar inkludering och exkludering. Det vill säga att i den spegling av världen som systemen reproducerar bildas ett *vi* som kontrasteras mot föreställningar om *de andra*. På detta sätt menar Nyström att ”systemen gör det implicita explicit” (Nyström 2011, s. 178).

Studien visar att en, vad Nyström väljer att kalla *traditionell formation* av ämnet historia reproduceras i både SAB och DDK, i vilken ämne syns som en relativt koherent föreställning som avgränsas på ett för de bibliografiska systemen logiskt sätt mot intilliggande ämnen (ibid., s. 173). När den traditionella historieskrivningen ifrågasätts som en enhetlig och sammanhållen historisk berättelse, och istället finfördelas till flera lokala berättelser uppkommer frågan om det är möjligt att inordna denna nya typ av historisk forskning som uppstår i ett traditionellt historiebegräpp. Kanske borde dessa istället inordnas i en ämneskonstitution som i dagsläget inte finns representerad i de bibliografiska systemen (ibid., s. 173-174). Nyström menar att traditionella historieskrivningar i längden kommer att utmanas av alternativa historieskrivningar ”byggda på alternativa förståelser av det förflutna, som även implicerar alternativa sätt att organisera ämnet” (ibid., s. 25).

Nyström lyfter fram att kunskapsorganisation inte är att betrakta som en rak avbildning av verkligheten utan istället bör ses som en förståelseform av densamma. *Ett* sätt att uttrycka verkligheten, bland flera (ibid., s. 180). Han pekar på den oundvikliga konflikten mellan ambitionen att skapa universella bibliografiska klassifikationssystem som är fungerande och giltiga på varje plats och i varje tid trots att verkligheten är så föränderlig – det uppstår en motsättning mellan den socialt och språkligt utsatta världen och de i grunden statiska systemen (ibid., s. 181-182).

För min studie är Nyströms diskussion om hur tvärvetenskapligt arbete över tid förändrat forskningsdisciplinernas ämnesbetsämningar – vilket medför att vissa forskningsämnen inte längre finns inkluderade i de befintliga bibliografiska systemen – av stor relevans. Men även hur ämnen framträder och avspeglas i systemen är av betydelse.

De amerikanska informationsvetarna Geoffrey C. Bowker och Susan Leigh Stars bok *Sorting Things Out: Classification and Its Consequences* (1999) handlar om klassifikation och klassifikationssystem utanför en bibliotekskontext, och diskuterar vilka konsekvenser klassifikation kan ha eller får konkret i samhället.

I sin bok undersöker Bowker och Star vilken roll kategoriseringar och standardisering spelat i att forma delar av den moderna världens framväxt. De studerar ett flertal olika klassifikationssystem, däribland International Classification of Diseases (ICD), Nursing

Interventions Classification, klassifikation av ras under apartheid i Sydafrika samt klassifikation av virus och sjukdomen tuberkulos.

Bowker och Star menar att klassificera eller att dela in saker och företeelser i olika kategorier är ett mänskligt beteende, något alla individer gör för att förstå sin omvärld (Bowker & Star 1999, s. 1-6). Vad gäller kunskapsorganiserande- eller informationssystem, skapade av människan för att strukturera kunskap eller information inom olika områden, pekar dock Bowker och Star på att de till sin natur alltid innehåller etiska och politiska värderingar. På så vis är systemen aktiva, de bidrar till skapa nya och samtidigt reflektera befintliga kategorier (ibid., s. 321-322). Deras studier visar tydligt att det inte är möjligt att skapa ett klassificeringssystem som är helt uniformt eller inte innehåller tvetydigheter (ibid., s. 322).

Bowker och Stars text är relevant för min studie då den lyfter klassificering och klassificeringssystem utanför bibliotekskontexten och diskuterar resultat och konsekvenser av att klassificera till en bredare och mer generell nivå.

Det finns även ett antal uppsatser som liksom jag undersökt övergången från SAB till DDK. Ett exempel är Lina Wersälls uppsats *SAB och Dewey vid Uppsala universitetsbibliotek: en attitydundersökning bland bibliotekarier på 6 biblioteksenheter* (2012). Wersälls undersökning är baserad på intervjuer med tio bibliotekarier anställda vid sex olika enheter med skilda ämnesinriktningar på Uppsala universitetsbibliotek. Syftet med uppsatsen är att undersöka hur bibliotekarierna upplever övergången från SAB till DDK, samt vad de anser är båda systemens fördelar respektive nackdelar. Wersäll tar upp frågor gällande det praktiska och teoretiska arbetet med övergången men även bibliotekariernas mer personliga åsikter, inställningar och uppfattningar om densamma. Undersökningen utförs på forskningsbibliotek men Wersäll ber informanterna under intervjuerna att även reflektera lite över folkbibliotekens perspektiv i frågan.

Resultatet av Wersälls analys är att de bibliotekarier som deltagit i studien är positiva till att övergången gjorts, de menar att det var rätt beslut av Uppsala universitetsbibliotek att gå över till DDK. De tycker dock att de båda klassificeringssystemen passar olika bra för olika ämnen. De menar att DDK är bättre lämpat för naturvetenskapliga ämnen medan SAB istället fungerar bättre för humanistiska ämnesområden (Wersäll 2012, s. 70 ff).

Wersälls och min egen studie liknar varandra på många sätt. Vi undersöker båda den praktiska övergången från SAB till DDK, och gör detta genom att intervjua bibliotekarier på ett antal olika bibliotek. Vi är båda också intresserade av bibliotekariernas personliga åsikter och uppfattningar om sagda övergång. Vad Wersäll dock inte går in på i sin uppsats, men som är en viktig del i min studie, är olika maktaspekter i övergångsprocessen. Till skillnad från Wersäll vill jag studera konsekvenserna av den nya kunskapsorganiseringen och inte bara själva arbetet med övergången.

Teori

Den här studien tar sin utgångspunkt i ett diskursanalytiskt perspektiv. I diskursanalys särskiljs inte teori och metod, då de metodologiska riktlinjerna, de teoretiska modellerna och grundpremisen i språket som en del och medskapare av vår sociala konstruktion av världen, är starkt sammanknutna och länkade till varandra (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 10). Jag kommer därför i detta kapitel att först beskriva diskursanalys generellt och sedan den specifika inriktning av diskursanalys jag använder mig av i analysen, lingvisten Norman Faircloughs kritiska diskursanalys. I metodkapitlet kommer jag sedan att beskriva hur jag har tillämpat den kritiska diskursanalysen i min analys.

Diskursanalys som angreppssätt

Diskursanalysen är sprungen ur socialkonstruktivistisk och poststrukturalistisk teori. De teoretiska angreppssätt som har sin härkomst i dessa teoribildningar är många, men det finns ändå några gemensamma utgångspunkter och grundläggande filosofiska antaganden som ligger till grund för dem alla. De samhällsvetenskapliga forskarna Marianne Winther Jørgensen och Louise Phillips (2000) beskriver dessa utgångspunkter utifrån att teorierna dels har en kritisk inställning till objektiv kunskap och dels menar att världen inte är på förhand given, det vill säga den är inte, och kan inte förstås eller förklaras som, essentialistisk (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 11-12). Att kunskap inte kan betraktas som en objektiv sanning, utifrån det socialkonstruktivistiska tänkandet, grundar sig i att människans förståelse av, eller syn på, världen inte avspeglar eller motsvarar verkligheten. Det enda sätt vi kan begreppsliggöra världen för oss själva är genom att tolka den, och *verkligheten* blir på så sätt bara resultatet av ”våra sätt att kategorisera världen” (ibid., s. 11).

Den australiensiske forskaren i informationspraktiker Michael R. Olsson (2010) förklarar detta utifrån den franske filosofen Michel Foucault. Olsson menar att det genom Foucaults teorier om diskurs går att se kunskap och sanning som intersubjektiva. Det vill säga de är inte objektiva, men inte heller fullständigt subjektiva utan ”a product of the shared meanings, conventions, and social practices operating within and between discourses, and to which an individuals sense-making processes are inextricably linked” (Olsson 2010, s. 66). Här kopplas sociala praktiker, språk och regler för vad som ryms inom specifika diskurser samman, vilket blir meningsskapande för de individer som befinner sig inom dessa diskurser. Det här är som jag ser det ett relevant perspektiv för att förstå arbetet med klassifikationssystem på bibliotek – då sociala praktiker och språk är nära sammankopplat med hur systemen skapas, förstås och tolkas.

På samma sätt är vår kunskap om världen eller vår syn på den alltid präglad av den historiska och kulturella kontext vi befinner oss i, och den är heller inte statisk utan kan förändras över tid. Genom socialt- och diskursivt handlande konstrueras och (om)formateras vår sociala

värld – den är således inte färdig eller given, utan under en kontinuerlig omförhandling (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 11-12).

Centralt för diskursanalysen är också företeelserna språk och subjekt. Det är genom språket vi – subjekten – förstår vår omvärld och verklighet, därför att vi med hjälp av ord och begrepp skapar representationer av verkligheten – i likhet med hur klassifikationssystem speglar världen genom begreppsanvändning och kategoriseringar. Dessa representationer avspeglar inte bara verkligheten utan medverkar samtidigt till att göra den betydelsebärande och till att (om)skapa den. Språket fungerar således inte bara som en transportledning för förmedling av information, utan användning av språk bidrar aktivt till att konstituera och förändrar den sociala världen (ibid., s. 15-16).

Hur vi talar om företeelser, och vilka praktiker eller handlingsmönster vi utvecklar och använder i relation till dessa företeelser, påverkar våra föreställningar om dem. Diskursanalysen som teoretiskt angreppssätt och metod menar att det finns samband mellan kunskap, sociala processer och social handling (ibid., s. 11-12). Människors sätt att uppfatta (delar av) världen och deras interaktion med varandra skapar en form av sociala världsbilder. Inom dessa världsbilder blir vissa saker normerande, och därmed tillåtna, medan andra hamnar utanför normen eller är otillåtna. De sociala världsbilderna, vilka bygger på denna typ av sociala och samhälleliga överenskommelser, gör att individer handlar efter dem och den gemensamma konstruktionen av vad som är sanning och kunskap får därigenom konkreta sociala konsekvenser (ibid., s. 12). Olsson diskuterar detta ur ett textanalytiskt perspektiv. Han menar att deltagare som befinner sig i ett visst diskursivt fält, i det här fallet personer som arbetar med bibliografisk klassifikation och scheman för metadata, är sammankopplade ”by a set of interpretations of these texts, based on the established discursive rules, which the discourse legitimate as valid or ’true’” (Olsson 2010, s. 66).

Kritisk diskursanalys

En form av diskursanalys, och den jag ser som mest tillämpbar för att besvara syftet med min undersökning, är den kritiska diskursanalysen. Den utformades av lingvisten Norman Fairclough under 1980-talet. Den kritiska diskursanalysen har en samhälls- och maktkritisk utgångspunkt, och vilket gör det möjligt att genom den undersöka relationen mellan diskursiv praktik och maktrelationer kopplat till sociala- och kulturella strukturer i olika sociala sammanhang (Fairclough 2010, s. 93). Den maktkritiska utgångspunkten är en av anledningarna till att jag ser den kritiska diskursanalysen som ett bra verktyg för min studie.

Fairclough skiljer på diskursiv praktik och social praktik. Han menar att det är genom diskursiva praktiker som människor producerar och konsumerar text. Text ska då förstås i begreppets breda bemärkelse, det vill säga inte bara skriven text utan alla typer av språkhandlingar. Samtidigt är de diskursiva praktikerna en viktig form av social praktik, som också ingår i ett dialektiskt förhållande med andra sociala dimensioner. Gemensamt konstituerar de båda formerna av praktik varandra. Detta bidrar till att konstituera den sociala världen, identiteter och relationer, vilket i sin tur leder till social- och kulturell förändring och/eller reproduktion av diskurser och sociala praktiker. Diskurs som social praktik speglar således både sociala strukturer och processer samtidigt som det producerar och reproducerar dessa (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 25, 66-68). Manifesterade genom språk – till exempel genom begrepp och termer som används i bibliografiska klassifikationssystem – bidrar diskurser alltså till att konstruera och reproducera hur vi uppfattar och förstår samhället, det vill säga de skapar kunskaps- och betydelsestrukturer. De påverkar identiteter,

vad Fairclough kallar sociala identiteter, och de påverkar även sociala relationer, det vill säga relationer mellan grupper av människor (Fairclough 2010, s. 92).

Fairclough förstår diskurs bland annat som ett sätt att tala vilket ger mening och innebörd åt upplevelser utifrån ett specifikt perspektiv. Detta gör att olika diskurser kan särskiljas från varandra, och därmed också definieras. Diskurserna manifesteras genom konkreta uttryck i språkanvändningen, det vill säga genom olika typer av text och språkbruk – vilket också kan beskrivas som *kommunikativa händelser (discursive event)* (Fairclough 2010, s. 93ff; Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 72-73).

I boken *Critical Discourse Analysis. The Critical Study of Language* (2010) beskriver Fairclough sin tredimensionella modell för kritisk diskursanalys på följande sätt. Den utgår från att varje kommunikativ händelse har tre dimensioner eller nivåer:

- 1) Textens nivå – tal, text och/eller bild.
- 2) Den diskursiva praktikens nivå – konsumtion och produktion av texter.
- 3) Den sociala praktikens nivå – diskursen som social praktik.

En analys omfattar alltid alla tre dimensionerna. På textens nivå ska textens egenskaper studeras, bland annat vad som sägs explicit och vad som tas för givet, helt enkelt olika lingvistiska dimensioner i texten. På den diskursiva praktikens nivå studeras produktion och konsumtion av texter, det vill säga hur text och diskurs påverkar varandra samt vilka praktiker som är bidragande till detta. Detta inbegriper också att titta på hur redan existerande diskurser används av både skapare och mottagare av texten. På den sociala praktikens nivå placeras den kommunikativa händelsen i ett bredare socialt sammanhang. Här går det också att se på huruvida en befintlig diskursordning omstruktureras eller reproduceras med hjälp av den diskursiva praktiken, och hur det i så fall påverkar på ett större socialt- eller samhällsligt plan (Fairclough 2010, s. 94-95).

Jag betraktar mina intervjuer på de tre biblioteken som kommunikativa händelser där alla de tre dimensionerna ingår. Hur jag använt mig av Faircloughs teori och modell beskrivs närmare i slutet (se s. 24) av nästa kapitel: Metod och material.

Metod och material

I detta kapitel kommer jag att beskriva hur undersökningens empiriska material valts ut, samlats in, bearbetats och analyserats. Jag kommer också att redogöra för mina metodologiska val och lyfta de forskningsetiska aspekter som jag tagit ställning till.

Urval

Jag valde av praktiska skäl att göra min studie på tre bibliotek i Skåne. Då det hittills främst är forskningsbibliotek som beslutat sig för att gå över till DDK valde jag att tillfråga Lunds universitets bibliotek LUX och Malmö högskolas bibliotek Orkanen. Då Malmö stadsbibliotek är det första folkbiblioteket i Skåne som påbörjat en övergångsprocess blev det naturliga valet att tillfråga även dem. Anledningen till att jag ville ha med både forskningsbibliotek och folkbibliotek i studien var att dessa två bibliotekstyper riktar sig till olika låntagargrupper och därför möter olika typer av krav för hur beståndet ska organiseras. Då en av mina forskningsfrågor är inriktad på just användare tyckte jag därför att detta var relevant för min studie. Jag var även intresserad av att veta om den process övergången innebär skapar olika typer av problem och frågor på skilda bibliotekstyper. Med detta sagt vill jag poängtera att studiens syfte inte är att göra en jämförelse mellan olika bibliotek, istället menar jag att de olika biblioteksperspektiven kan ge en mer komplex och fördjupad bild av övergångsprocessen och vad den innebär.

Biblioteken

Malmö stadsbibliotek är ett kommunalt folkbibliotek med i genomsnitt 2800 besökare per dag. Det ligger placerat i centrala Malmö och består av tre byggnader som är sammanbyggda till en gemensam huskropp. Samlingarna erbjuder ett flertal olika medier till utlån, så som: böcker, ljudböcker, musik-CD, TV-spel, film, dagstidningar och tidskrifter. Biblioteket arrangerar också ett stort antal programpunkter kring litteratur, och många arrangemang riktar sig specifikt till barn, tonåringar och familjer. Utöver detta finns även annan verksamhet på biblioteket som till exempel läxhjälp, svenska för vuxenstuderande, utställningar och ett lärcentrum med IT-hjälp (Malmö stadsbibliotek 2015). Stadsbiblioteket fattade beslut om att gå över till DDK 2013, och har sedan dess tillsatt en arbetsgrupp som sköter det förberedande planeringsarbetet, i samverkan med representanter från bibliotekets olika enheter. De är således mitt i övergångsprocessen. Målet är att arbetet ska vara färdigt 2017 (MS:1).

LUX-biblioteket är ett av forskningsbiblioteken vid Lunds universitet. Det invigdes sommaren 2014 och är en sammanslagning av fem olika institutionsbibliotek. Tillsammans med SOL-biblioteket utgör LUX HT-biblioteken på Lunds universitet, det vill säga är forskningsbibliotek ansvariga för samlingar inriktade på humaniora och teologi. På biblioteket finns tryckt och elektroniskt material tillgängligt främst inom ämnen som teologi, religionsvetenskap, olika inriktningar av kulturvetenskap, arkeologi, historia och filosofi. LUX-biblioteket tillhandahåller även ämnesguider, söksystem och hjälp med publicering för

universitetets forskare och studenter (HT-biblioteken 2015). Beslutet om att genomföra en övergång till DDK gjordes 2010 med grund i att det nya LUX-huset skulle byggas, och fem små bibliotek i och med detta slås samman till ett stort. Arbetet med övergångsprocessen på LUX-biblioteket är så gott som färdigställt (LUX:1).

Malmö högskola (MAH) är en relativt ny högskola, den grundades 1998, och erbjuder i dagsläget ca 25 000 studenter utbildningar inriktade främst på hälso- och sjukvård samt pedagogik och lärande. MAH har tre bibliotek: Orkanenbiblioteket, Odontologiska biblioteket samt biblioteket Hälsa och samhälle. Orkanenbiblioteket är det största av de tre biblioteken och ligger i MAHs huvudbyggnad. Där finns främst litteratur inom samhällsvetenskap, pedagogik, naturvetenskap, teknik, konst, kultur och kommunikation. Odontologiska biblioteket finns på Tandvårdshögskolan och erbjuder framförallt litteratur som vänder sig till studenter och forskare där, med inriktning på tandläkar-, tandhygienist- och tandteknikerstudier. Biblioteket Hälsa och samhälle ligger på sjukhusområdet i Malmö och har främst litteratur inom medicin, omvårdnad och samhällsvetenskap. Högskolans biblioteks- och IT-verksamhet är samlad i en gemensam organisation: Bibliotek och IT (BIT). BIT ansvarar för högskolans bibliotek, IT-service och dito infrastruktur samt handleder i användning av datorprogram och informationssökning. BIT tillhandahåller även vetenskapliga informationsresurser och samordnar servicen kring vetenskaplig publicering för högskolans forskare (Malmö högskola 2015).

MAH fattade beslut om att påbörja en övergång till DDK 2010. Tanken från ledningens sida var att under ett års tid göra en total övergång. Denna skulle genomföras tekniskt med hjälp av maskinell konvertering av poster och importer av olika laddningstabeller. Men den maskinella övergången visade sig av olika anledningar inte fungera, och katalogisatörerna på MAH var heller inte särskilt positivt inställda till tillvägagångssättet. Arbetet med övergången är därför ännu inte avslutat och biblioteken har i dagsläget dubbel klassning, det vill säga både SAB och DDK, på sina hyllor. Ambitionen är dock att så småningom, när de ekonomiska medlen tillåter, helt övergå till DDK (MAH:1).

Intervjuer

Att använda en kvalitativ metod för materialinsamlingen var det bäst lämpade alternativet för min undersökning. Detta då syftet med undersökningen inte är att göra en jämförelse mellan hur olika bibliotek hanterar DDK-systemet utan snarare en övergripande undersökning om övergångens påverkan och bibliotekariernas tankar kring arbetet med övergången.

Det empiriska underlaget för min uppsats består av tre semistrukturerade gruppintervjuer, med totalt elva stycken respondenter. Intervjuerna har spelats in, transkriberats och sedan analyserats med hjälp av kritisk diskursanalys. Anledningen till att jag valde att göra intervjuer var för att jag ville undersöka hur bibliotekarier arbetat eller arbetar med övergången till DDK och hur de tänker kring frågor som rör denna. Det var deras personliga reflektioner och erfarenheter utifrån yrkesrollen jag ville ta del av, och för att svara på denna typ av frågor är intervjuer en väl fungerande metod (Wibeck 2010, s. 37).

Traditionellt är enskilda intervjuer den vanligaste intervjuformen inom akademisk forskning (Kvale & Brinkmann 2009, s. 166), men då hela arbetet med en övergång utförs som ett gemensamt projekt, ett grupparbete, där många personer på en arbetsplats medverkar valde jag att göra gruppintervjuer. På detta sätt kunde intervjuerna bli ett integrerat samtal om processen och deltagarna kunde komma med olika perspektiv och specialkunskaper. I en

gruppintervju har deltagarna också fördelen att gemensamt kunna utveckla sin tankegångar och ställa frågor till varandra (Wibeck 2010 s. 22). En intervju är en mellanmänsklig interaktion där kunskapen konstrueras i det givna sammanhanget. I en annan intervjusituation med samma informantgrupper, men med en annan person som intervjuare skulle det skapas en annan interaktion och en annan kunskap skulle produceras som följd. Jag är därför medveten om att det som jag i min uppsats benämner som empiriskt material är kunskap skapad av de specifika intervjusituationerna (Kvale & Brinkmann 2009, s. 47–48).

En maktaspekt att ta hänsyn till vid intervjusituationen är den mellan intervjuare och informant. Kvale och Brinkman menar att en forskningsintervju inte är ”ett samtal mellan likställda parter, eftersom det är forskaren som definierar och kontrollerar situationen” (Kvale & Brinkmann 2009, s. 19). Samtidigt menar Wibeck att en diskussion i en gruppintervju sker på deltagarnas egna villkor i högre utsträckning än vid en enskild intervju då ”forskarens makt och kontroll i relation till deltagarna” (Wibeck 2010, s. 23) minskar. Det finns många påverkansfaktorer vid en gruppintervju, som inte uppstår på samma sätt vid enskilda intervjuer. Detta gäller främst dynamiken inom den grupp som intervjuas. Grupprocessen och informanternas interaktion gentemot varandra samt ”intrapersonella faktorer” (ibid., s. 29), det vill säga deltagarnas individuella personlighetsdrag, deras bakgrund och maktordningen i gruppen påverkar deras beteende. Olika deltagare kommer därför att agera och respondera på olika sätt (ibid., s. 31). Då mina tre intervjugrupper bestod av personer som känner varandra och är vana att arbeta tillsammans upplevde jag att de alla verkade trygga och bekväma inom gruppen under intervjusituationerna. Några informanter tog upp mer taltid än andra men jag uppfattade det ändå som att alla informanter fick ta det utrymme de önskade och att olika åsikter utan problem kunde lyftas.

Intervjuerna utgick från en intervjuguide (se Bilaga 3) med halvstrukturerade frågor. Med detta menas att jag på förhand ställt upp några huvudfrågor på teman jag var intresserad av att undersöka och som informanterna sedan fick möjlighet att formulera sig fritt kring. Frågornas formulering, ordningsföljd samt följdfrågor var således anpassade efter intervjusituationen och efter informanternas svar (Kvale & Brinkmann 2009, s. 43).

Intervjuerna på LUX respektive Malmö stadsbibliotek pågick ca 60 minuter och den på MAH strax över 30 minuter. Jag ställde ungefär samma antal frågor (antalet följdfrågor anpassades som nämnts efter intervjusituationen) under alla tre intervjuer. Anledningen till deras olika längd berodde nog delvis på antalet individer i respektive grupp, men främst på vad informanterna valde att ta upp och hur långa svar de gav på frågorna.

Informanterna

Vad det gäller etiska aspekter så delgav jag informanterna avsikten med studien och beskrev hur intervjumaterialet skulle bearbetas och användas. De valde själva att delta i studien, och jag fick därigenom deras informerade samtycke (Kvale & Brinkmann 2009, s. 87-88).

Då det inte finns någon relevans för undersökningen exakt vilka mina informanter är, och för att skydda deras integritet, har jag valt att inte benämna dem med namn i uppsatsen. Istället betecknas de med varsin bokstav, från A till L. Informanterna A, B och C arbetar på Malmö stadsbibliotek. Informanterna D, E, F, G och H arbetar på LUX-biblioteket. Informanterna J, K och L arbetar på Malmö högskolas bibliotek Orkanen. För att underlätta för läsaren att minnas vilka informanter som tillhör vilken verksamhet så har jag varit noga med att i analysen tydligt skriva ut bibliotekens namn i anslutning till informanternas uttalanden.

Sammanlagt består studien således av intervjuer med elva personer. Grupperna var blandade vad gäller kön, ålder och geografisk härkomst. Informanterna hade alla olika bakgrund inom bibliotekssektorn, där några arbetat på bibliotek i upp emot trettio år medan andra påbörjat sin yrkesbana relativt nyligen. En majoritet av informanterna arbetar eller har arbetat med katalogisering, och gemensamt för dem alla är att de deltagit i arbetsprocessen med att förbereda och genomföra en övergång till DDK på sina respektive bibliotek.

Transkription

Materialet som använts vid analysen är transkriptioner av de muntliga intervjuamtalen. Det innebär att de levande samtalen blivit omvandlade till text. En sådan utskrift blir ur ett lingvistiskt perspektiv en sorts översättning från muntligt till skriftligt språk där orden transformeras från en form till en annan. Den levande interaktionen mellan intervjuare och informant i intervjusituationen, där kroppsspråk, tonfall och dylika saker finns är inte tillgänglig för den som läser intervjun när den översatts till skriftspråk. En intervjuutskrift blir därmed en form av artificiell och avkontextualiserad konstruktion av ett levande samtal (Kvale & Brinkmann 2009, s. 193-194).

Jag har haft detta i åtanke både vid själva transkriberingen och vid min analys av textdokumenten. Då min analys inte är inriktad på *hur* mina informanter säger något utan snarare *vad* det är de säger så gjorde jag transkriptioner med en normaliserad stavning av talspråk, men utan att normalisera syntax och grammatik i alltför stor grad. Detta för att bevara informanternas resonemang. Mina egna kommentarer står inom hakparentes och icke-verbala uttryck, så som skratt, har jag kursiverat. Vid transkriptionerna har jag skrivit ut hummanden, pauser med mera när jag bedömt att dessa varit meningsbärande eller fyllt ett syfte. För att underlätta läsningen av själva uppsatsen har jag dock ytterligare redigerat de direktcitats som finns utskrivna i analysen. Jag har där plockat bort överflödiga utfyllnadsord och ibland ändrat ordföljden så att meningarna ska bli grammatiskt korrekta.

Diskursanalytiskt angreppssätt

Som verktyg för min analys i undersökningen valde jag, som tidigare beskrivet i teorikapitlet, att använda mig av diskursanalys. Diskursanalysen är konstruktivistisk och ifrågasätter ett essentialistiskt och ett på förhand givet förhållningssätt till världen. Den vill visa på ett samband mellan kunskap och sociala processer – där kunskap uppkommer i och med social interaktion, där bilden av vad som är sant eller falsk hela tiden måste förhandlas och där kunskap inte är att betrakta som objektivt utan endast ett resultat av vårt bestämda sätt att kategorisera vår värld och omgivning (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 11).

Med utgångspunkt i bland annat Hansson (1999) och Olson (2002) vilka menar att klassifikationssystem, precis som diskurser, fungerar både konstitutivt och konstituerande både vad gäller informationen som struktureras samt i hur systemen speglar världen genom sina kategoriseringar och indelningar, anser jag att det är viktigt att betrakta övergången från SAB till DDK, och dess konkreta konsekvenser, på flera nivåer parallellt. Jag menar att Faircloughs analys med de tre dimensionerna fungerar bra för den här undersökningen därför att de tre stegen tydligt kan visa på hur klassifikationssystem fungerar både i och utanför det kunskapsorganisatoriska fältet, på ett praktiskt plan i den konkreta användningen av dem på bibliotek, och samtidigt i en bredare och diskursiv förståelse av den sociala kontext systemen återfinns i, samt hur denna sociala kontext påverkas av övergången.

Som tidigare nämnts så betraktas i Faircloughs modell för kritisk diskursanalys varje fall av språkbruk som en kommunikativ händelse. Denna kommunikativa händelse består av tre dimensioner: text, diskursiv praktik och social praktik (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 74). I undersökningen för den här uppsatsen innebär detta att *texten* är intervjusamtalen och transkriptionerna av dessa. Den *diskursiva praktiken* är de diskurser som informanterna bygger sina talhandlingar på och den *sociala praktiken* är kunskapsorganisation och biblioteket som institution i samhället i stort.

Jag utförde analysen genom att transkribera intervjuerna, vilka jag därefter behandlade som text. Genom att upprepade gånger närläsa texten – studera vad som sades explicit och implicit – och sedan dela in respondenternas svar i olika tematiska områden skapade jag en översikt för de centrala delarna i materialets innehåll. Då min studie varit inriktad på *vad* informanterna sagt snarare än *hur* de sagt något så låg mitt fokus under denna del av analysen inte på textens lingvistiska egenskaper utan istället på innebörden i det som uttrycktes i utsagorna. Efter detta analyserade jag svaren utifrån den diskursiva praktikens nivå, det vill säga jag tolkade vilka diskurser och sociala praktiker och sammanhang som låg bakom informanternas utsagor. På detta sätt placeras texten i en social kontext vilket gör det möjligt att undersöka hur diskurser är delaktiga i skapande och upprätthållande av maktstrukturer. Därefter gick jag över till det tredje analyssteget, den sociala praktikens nivå. Här kopplade jag mina resultat och tolkningar till ett bredare socialt sammanhang genom att bland annat relatera dem till ett större samhälleligt plan och dito bibliotekskontext samt se på eventuella förändringar eller omstruktureringar i deras befintliga diskursordning. Genomgående i hela analysen har jag utgått från mina forskningsfrågor som riktmärken för undersökningen samt relaterat mina tolkningar och resultat till de teoretiska perspektiv som beskrivs ovan.

Inom diskursanalysen används ett flertal olika begrepp som kan behöva beskrivas närmare. *Diskursordning* är som summan av de diskurstyper som används inom en social domän eller en social institution. Exempel på detta är sjukvårdssystemets eller medias diskursordningar. Dessa går att beskriva som generella, medan en diskursordning på ett speciellt sjukhus istället är att betrakta som specifik (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 73). I relation till min undersökning innebär detta att studera diskursordning kopplat till biblioteket som institution – både på ett lokalt- och på ett mer omfattande internationellt plan. Kunskapsorganisation är ett exempel på en diskurs inom bibliotekens diskursordning.

När olika diskurser blandas eller skiftar gränserna inom och mellan diskursordningarna uppstår en *interdiskursivitet*. Interdiskursivitet är en form av intertextualitet – vilket betyder att kommunikativa händelser aldrig börjar från ett separat ursprungsläge utan istället alltid bygger på tidigare händelser (ibid., s. 77-78). Succesivt bidrar detta till utveckling och förändring. Fairclough menar att hög interdiskursivitet tyder på förändring, medan ringa interdiskursivitet istället tyder på reproducering av det bestående (ibid., s. 87). Klassifikationssystem kan med Faircloughs terminologi ses som texter i en del av en *intertextuell kedja* (ibid., s. 77). Även om en succesiv utveckling sker där innehållet i systemen redigeras, omstruktureras, läggs till eller tas bort så är grunden i texten fortfarande densamma trots att utformningen är annorlunda. En ny version eller uppdatering av ett klassifikationssystem bygger alltid på en tidigare upplaga eller version.

Genom att studera de delvis icke-diskursiva, det vill säga de sociala och kulturella relationer och strukturer, som skapar en form av ram för den diskursiva praktiken går det att utröna

diskursens *sociala praktik*. Exempel på detta är institutionella och ekonomiska betingelser som utifrån påverkar den diskursiva praktiken (ibid., s. 90).

Fairclough menar att makt kan utövas både *i diskurs* (power in discourse) och *genom diskurs* (power behind discourse). Makt som utövas i diskurs sker genom olika former av direkt kommunikation (Fairclough 2001, s. 36-39). Det är då avsändaren som utövar diskursiv makt genom att styra och kontrollera kommunikationen. Ett exempel på detta är kommunikationen mellan en läkare och en patient där den senare förväntas lita på och lyda den första och det därmed uppstår ett ojämlikt förhållande mellan de båda parterna (ibid., s. 41). Makt som utövas genom diskurs är en bakomliggande makt och fokuserar på att standardisera de maktförhållanden som finns och uttrycks inom diskurser. I exemplet med läkaren skulle det exempelvis innebära att hen utövar makt genom diskursen då hen företräder sjukhuset som institution, som i sin tur representerar en viss medicinsk tradition (ibid., 51). I relation till min studie går detta istället att koppla till bibliotekariens och bibliotekets utövande av makt i och genom diskurs på motsvarande sätt.

Resultat och analys

I det här kapitlet lyfter jag fram de aspekter i intervjumaterialet som kan bidra till att besvara uppsatsens syfte och frågeställningar. Resultatredovisning och analys är inte uppdelade i två separata delar, utan följer istället på varandra löpande genom texten, då detta arbetssätt har låtit mig göra en mer dynamisk redovisning av materialet. Därför är också kapitlet sorterat efter ämnen som tagits upp i materialet snarare än utifrån mina frågeställningar. I det avslutande kapitlet Slutdiskussion (se s. 48ff) kommer jag istället att på ett tydligare sätt relatera analys och frågeställningar till varandra.

De teman och ämnen som lyfts fram i resultatredovisning och analys är sådana som under intervjuerna tydligt illustrerat respondenternas syn på kunskapsorganisation i allmänhet och arbetet med övergången i synnerhet och som är relevanta för mina frågeställningar. Som nämns i kapitlet Metod och material (se s. 23) har mina frågor ofta varit allmänt ställda, men de olika respondentgrupperna har ofta oberoende av varandra återkommit till samma saker.

Jag har delat upp de ämnen jag tar upp i två övergripande rubriker: Det praktiska arbetet och Att hitta och synliggöra information. Under dessa finns följande underrubriker: Varför en övergång?, Förnyade arbetssätt, Förvärv, DDK som hylluppställning, Nya ämnen – eller befintliga ämnen i ny kontext, Browsing, Ämnesord, Ny uppdelning av ämnen samt Universalitet – ett problem?

Det praktiska arbetet

Varför en övergång?

På Malmö stadsbibliotek lyfter informanterna fram utvecklingen av DDK som en av de stora fördelarna med övergången. Även möjligheterna att kunna påverka sagda utveckling, i kombination med de fördelar ett internationellt samarbete kring klassifikationssystemet ger samt möjligheten till nationell anpassning ser de som betydande argument för ett införande av DDK. Så här säger B om saken:

Det är det som är poängen, att det är ett system som ständigt utvecklas, i jämförelse med SAB som har stagnerat och lagts ner helt och hållet. Det är det som är den största fördelen. Och i och med att vi är fler om att använda systemet så kan vi påverka mer. Från olika språkområden och så. I USA har dom kanske inte samma behov av sådant [språkområdesanpassning], men då kan man komma med förslag och påverka innehållet. Och det känns bra, att i den här internationaliseringen och globaliseringen få inflytande. Det är inte bara så att vi går över till systemet, att vi tar det som är färdigt och inte har något inflytande, nej tvärt om.

(B, MS:1)

B menar att SAB som system betraktat har stagnerat jämfört med DDK, och att den fortsatta och kontinuerliga utvecklingen av DDK är den största fördelen med det nya systemet. Vidare lyfter B fram att påverkansmöjligheten i det internationella sammanhanget också är viktigt. Att det är många länder från ett flertal olika språkområden som använder systemet gör det möjligt att utöva större påverkan på den utvecklingsansvariga instansen – dels därför att flera länder tillsammans får en större tyngd och därmed större gehör för sina förslag än ett ensamt land och dels för att spridningen av systemet kräver att det anpassas och utvecklas för att kunna fungera och inlemma skilda kulturella aspekter som finns i de olika länderna. B poängterar även att Sveriges övergång till DDK inte innebär att vi tar emot en färdig mall och anpassar oss efter den utan att vi tvärt om har möjlighet att påverka systemets fortsatta utformning.

Något som informanterna inte lyfter fram i relation till detta är att övergången till DDK också torde ge biblioteken mindre möjlighet att ha inverkan på systemet än tidigare. I och med att SAB är ett system med färre användare ger det större möjlighet för den enskilda individen att påverka. Med det stora antalet länder som nyttjar DDK blir antalet röster som verkar för ändring eller förändring flera, och det kan bli svårare att få sin röst hörd. Jag tolkar därför informanternas svar som att övergången till DDK ändå har ett egenvärde. Det är möjligheten att påverka ett större system i ett internationellt sammanhang som de ser som värdefullt.

A lyfter i intervjun fram att en fördel med övergången är att Malmö stadsbibliotek får samma hyllsystem som MAH, då många av låntagarna rör sig mellan de båda verksamheterna. Det underlättar för dem, menar A, om systemen ser likadana ut, därför att det blir lättare att hitta. C på Malmö stadsbibliotek utvecklar detta resonemang och påtalar att det också kommer att bli till en fördel för framtida låntagare i och med att även en del skolbibliotek kommer att gå över till DDK-systemet. C säger: ”då möts man ju av samma system från skolålder och framåt” (C, MS:1). På samma sätt kan övergången vara till fördel för låntagare som flyttar mellan länder där DDK-systemet används. Detta är något som lyfts även i rapporten från Svensk biblioteksförnings utvecklingsråd som en fördel med en övergång till DDK (Lindberg 2008, s. 9).

Informanterna på både Malmö stadsbibliotek och MAH nämner också att de tror att det är enklare för låntagarna att hitta i och med DDK-systemet därför att det bara består av siffror. De tror att låntagarna uppfattar detta som ett tydligare system än det tidigare med bokstäver. C på Malmö stadsbibliotek säger ”det är ju lite tydligare med siffror” (C, MS:1), hen menar att det framförallt kan bli en fördel för de yngre låntagarna på barnavdelningen, men även för vuxna. Informanterna menar att låntagarna försöker hitta eller tillföra en betydelse och en logik i bokstäverna i SAB, något som inte sker i samma utsträckning med siffrorna i DDK vilka därför blir lättare att använda. Bibliotekarierna visar här ett tydligt låntagarperspektiv i arbetet med övergången. De hyser en förhoppning om att systemet ska underlätta för alla låntagare, oavsett ålder, som besöker biblioteket.

På LUX-biblioteket lyfter informanterna framförallt fram arbetsbesparingen som en fördel med övergången. Att det redan finns en färdig klassificering, och kanske även en post till bibliotekskatalogen när ett material köps in, frigör tid och energi för personalen. G på LUX lyfter upp att fördelen med ett så internationellt och globalt system som DDK också är att det ger möjlighet till att använda aspekter av ämnen som finns utomlands men som kanske inte är kända i Sverige, samt att gemensamma utvecklade standarder innebär en större möjlighet till utväxling av information länder emellan (G, LUX:1).

Informanterna ser även möjligheten att kunna gå djupare ner på varje ämne, det vill säga skapa mer specialiserade ämnesindelningar, i DDK som en stor fördel. Även på Malmö stadsbibliotek lyfter informanterna fram detta, men A säger samtidigt att ”det behövs inte egentligen för ett folkbibliotek” (A, MS:1) och menar då att behovet att dela in ämnen så specificerat inte finns i samma utsträckning på folkbibliotek som på forskningsbibliotek.

Jag upplever att alla informanterna är positiva både till KB:s beslut att gå över till DDK och till själva systemet som sådant. De ser många fördelar med systemet i sig och för låntagarna, men också med delaktigheten i ett internationellt sammanhang. Ur ett maktperspektiv är i det här sammanhanget *delaktighet* ett nyckelbegrepp. Informant B på Malmö stadsbibliotek lyfter särskilt att Sverige inte är passiva mottagare av DDK, utan att en del i övergången också inkluderar att kunna vara med och påverka. Delvis i det internationella arbetet som helhet man framförallt i och med de svenska nationella anpassningar som inverkar på innehållet i systemet. Det blir således tydligt att de personer som är delaktiga i utvecklingsarbetet – både nationellt och internationellt – har möjlighet att påverka innehållet och utformningen av DDK, och därmed besitter de en viss makt. Detta berör inte arbetet med övergången för de enskilda bibliotekarierna på de tre verksamheterna men det är en del av den sociala matris användningen av klassifikationssystemet är inkluderad i.

På ett praktiskt plan sker dock övergången av olika anledningar på de tre verksamheterna. På Malmö stadsbibliotek och MAH framkommer i intervjuerna att övergången sker efter direktiv uppifrån i respektive organisation. Det är helt enkelt ledningsgrupperna som fattar beslutet att övergången ska ske och för biblioteken blir beslutet ett konkret projekt som ska genomföras (MS:1; MAH:1). På LUX-biblioteket lyfter informanterna fram en mer pragmatisk anledning till övergången. Fem olika bibliotek ska slå samman till ett – det kräver ett gemensamt och enhetligt system för att göra det möjligt att organisera samlingarna och på ett enkelt sätt hitta material i det nya biblioteket (LUX:1).

Förnyade arbetsätt

Ett praktiskt problem med övergången som kom fram i intervjuerna var att inarbetade vanor och arbetsätt hos personal som arbetat länge i verksamheterna skulle behöva förändras. Detta gällde delvis ett ändrat tankesätt kring uppbyggnaden och strukturen av klassificeringssystemet, som G på LUX beskriver här:

[...] man tänker lite olika i DDK och i SAB. Man har mycket färre huvudingångar och sen så bygger man på med spektra hit och dit, medan man i SAB har många fler huvudingångar. Så det är väl just tankesättet som var lite svårt att ställa om.

(G, LUX:1)

Det G säger är att grundstrukturen i SAB respektive DDK ser olika ut. I SAB finns fler huvudingångar än i DDK och det medför att ämnesindelningar i DDK i högre grad skapas genom att olika aspekter med hjälp av notationen läggs till ett huvudämne. Detta gör att en användare måste tänka annorlunda vad gäller ett ämnes placering i SAB respektive DDK. Det krävs således en intellektuell omställning för personal med lång arbetslivserfarenhet i SAB-systemet, ett nytt sätt att tänka kring konstruktionen av själva kunskapsorganisationen.

På Malmö stadsbibliotek ser informanterna övergången som ett tillfälle att passa på att ”tänka nytt” (B, MS:1) och strukturera om, i och med att övergången redan kräver att personalen måste lära sig nya rutiner och tänka i nya banor. Det visar på en önskan att vara progressiva och öppna för förändring (jfr. Carlsson 2013). Informanterna ser ett nytt klassificeringssystem

som en del i att utveckla verksamheten på Malmö Stadsbibliotek, och jag tolkar det som att utveckling och framåtanda är en viktig del av bilden biblioteket vill förmedla utåt om sin egen verksamhet. Samtidigt lyfter de fram i intervjun att omstruktureringen skapar en viss osäkerhet hos många i personalen, därför att de i och med den inte kan känna sig lika trygga i sin arbetsroll och sitt arbetsutförande. Osäkerheten bottnar främst i att personalen inte är lika säkra på att de med samma självklarhet som tidigare kan svara på frågor kring beståndet, eller ge direktiv och vägledning till vilken hylla en låntagare ska gå för att leta efter ett visst ämnesområde. A säger:

[...] man kommer att få söka. Man kan inte bara säga att: politiker står på den hyllan, utan dom kan stå på två helt skilda hyllor, beroende på aspekt.

(A, MS:1)

Istället för att i hög grad gå på rutin så måste personalen nu troligen istället i större omfattning använda och söka i katalogen för att kunna guida en låntagare till rätt hylla. Kanske måste även referenssamtalet utvecklas med fler frågor än tidigare för att ta reda på mer exakt vad låntagaren letar efter, då ett ämne som i SAB kan ha stått på en hylla i DDK istället är utspritt på flera ställen beroende på vilken aspekt av ämnet det gäller. Även på MAH menar informanterna att deras eget arbetssätt har förändrats i och med att SAB och DDK strukturerar samlingarna på olika sätt. K säger att ”man utgår mer från katalogen idag” (K, MAH:1). Också på MAH använder personalen följaktligen bibliotekskatalogen i högre utsträckning efter att en övergång till DDK är påbörjad. Det går inte att hänvisa en låntagare till samma hylla som då samlingen endast var SAB-klassad när låntagaren söker efter ett visst ämnesområde.

Det går alltså att se att övergången till ett nytt klassificeringssystem också innebär förändring i arbetsrollen hos bibliotekarierna. Bibliotekskatalogen blir ännu viktigare som arbetsredskap för personalen. Den kunskap som de tidigare erhållit genom mångårigt yrkesutövande, vad gäller de olika ämneskategorierna och deras hyllplaceringar, måste nu återuppbyggas och under denna uppbyggnad krävs nya tillvägagångssätt i det dagliga arbetet. Detta kan kopplas samman med Nyströms resonemang om hur de bibliografiska systemens kontext är viktig för deras funktionalitet som kommunikativa redskap (Nyström 2011, s. 17-18). När ett nytt system införs förändras den hierarkiska indelningen av kunskapsområden som tidigare använts. Även om SAB och DDK är relativt lika i sina ämnesindelningar så motsvarar de inte helt varandra. Den nya ämnes- och begreppsindelningen inom DDK överensstämmer inte med den för bibliotekarierna tidigare inlärd, vilket kan generera en osäkerhet eller förvirring. Övergången skapar osäkerhet både på ett socialt och på ett praktiskt plan. Samtidigt är de förändrade arbetssätten, med till exempel ökad katalogsökning, kopplade till den övergångsperiod som skiftet till DDK innebär. Det vill säga det nya hyllsystemet och de nya ämneskategorierna kommer så småningom att läras in och osäkerheten hos personalen kommer då att avta och sedan upphöra. I och med att övergången skapar osäkerhet på ett socialt plan så innebär de förändrade arbetssätten ur ett diskursanalytiskt perspektiv inte en förändring av biblioteksdiskursen i sig utan snarare i en del av dess sociala matris. På lång sikt kan dock förändringar i arbetsrollen och yrkesutövandet hos bibliotekarierna omdana den befintliga diskursordning som existerar i bibliotekskontexten.

Att hitta och att synliggöra information

Förvärv

När jag under intervjuerna ställde frågan om hur informanterna tänkte kring representation i samlingarna och hur de arbetar med detta var förvärv ett tema som lyftes fram. Förvärv¹, eller inköp, är en viktig del av bibliotekens arbete för att utöka och utveckla sina samlingar. På både LUX och MAH:s bibliotek tillämpas *användarstyrning* i en del av förvärvsarbetet. Det innebär att låntagarna får komma med inköpsförslag och önskemål på vad som ska köpas in och de kan på så sätt påverka samlingarnas innehåll – vilket är något som de båda verksamheterna eftersträvar. Här har låntagarna makt att inverka på det utbud av material som finns på biblioteket. Att endast utgå ifrån användarstyrning kan dock skapa problem. Informanterna H, G och D på LUX tar exempelvis upp att vissa ämnesinriktningar inte får speciellt många inköpsförslag och att de förslag som kommer in ofta är inriktade på specifika aspekter av ett ämne (LUX:1). Om forskare med vissa specialiteter inom sin disciplin ger många förslag så kommer det att avspegla sig i samlingen. Om biblioteket då endast köper in nytt material på förslag så skulle det riskera att bara de forskningsinriktningar som företräddes av flitiga förslagsställare skulle få utrymme på hyllorna, medan de inriktningar med forskare som söker information på annat håll skulle bli mer osynliga. Detta skulle i sin tur kunna medföra att det uppstår luckor i ämnesrepresentationen, där endast de stora och för tillfället trendiga forskningsområdena fick plats. H menar att samlingarna måste avspegla bredden hos ett ämnesområde då till exempel studenter som ska välja uppsatsämne ofta utgår ifrån ett ämne i sin helhet innan de inriktar sig (H, LUX:1).

Det gäller således att genom förvärvet hålla en bra balans mellan specialintressen och bredd i samlingarna och det är bibliotekariernas ansvar att ha en överblick och att tillgodose de olika målgruppernas behov. I detta sammanhang besitter den enskilda bibliotekarien stor makt att fatta beslut om vilket material som ska köpas in, men har samtidigt en skyldighet gentemot låntagarna. På både LUX och MAH tar informanterna upp att den litteratur de köper in efter eget huvud ofta är översiktsverk och teoretisk litteratur eller metodböcker – därför att den typen av övergripande material sällan kommer in som inköpsförslag. De menar att det gäller att skapa sig en grundförståelse för vad som kan vara av intresse för låntagarna och utgå från det men samtidigt skapa en bredd, utifrån vad de ekonomiska medlen tillåter. Informant E på LUX lyfter dock fram en problematik med detta i följande resonemang:

[...] man drunknar ju av information från alla förlag och man märker att nuförtiden är det totalt omöjligt att liksom representera varje ämne, ens väldigt övergripande... Det är för stort. Så på något vis, åtminstone inom mitt ämne, så har jag inga ambitioner på att göra någon sorts representativitet i samlingarna. Utan det är inköpsförslag, och så lite sådana här översiktliga verk och referensverk man kan tänka på som eget initiativ.

(E, LUX:1)

E menar att det inte går att skapa sig en översikt över all den litteratur som finns att förvärva, dels för att det finns så pass många olika förlag som alla skickar ut information om de böcker de säljer, vilket tar mycket tid i anspråk att gå igenom, och dels för att det inom varje

¹ Denna diskussion avser främst förvärv av bibliotekens fysiska samlingar och inte av elektroniskt material. Detta då inköpsprocesserna av dessa två materialtyper fungerar på olika sätt. Elektroniskt material köps ofta in i ”paket” med flera hundra titlar i varje, medan det med den fysiska litteraturen är lättare att styra vilka enskilda böcker som ska förvärvas (jfr. Uppsala universitetsbibliotek 2015).

ämnesområde finns så många olika aspekter och inriktningar att det inte går att täcka upp och inkludera dem alla därför att det skulle medföra att beståndet blev alltför omfattande, det fysiska utrymmet skulle helt enkelt inte räckta till. E menar att det är omöjligt att inom sitt ämnesområde skapa representation utan tar istället hänsyn till låntagarnas önskemål och förslag på specialinriktningar inom ämnet och köper in mer översiktliga verk och referensverk för att skapa balans i samlingen och fylla igen de luckor som uppstår.

Det E lyfter fram här är ett exempel på så kallat *information overload* (Case 2012, s. 385). Det finns för mycket information, i det här fallet för mycket litteratur, för att det ska vara möjligt att gå igenom eller köpa in allt. Någonstans måste ett urval göras. Bowker och Star diskuterar den här problematiken i relation till klassificering – att varje kategori och standardisering synliggör ett visst perspektiv eller en viss utgångspunkt och i och med det samtidigt undanskymmer något annat. De menar att detta per automatik inte behöver vara något dåligt, vi måste hela tiden göra urval och skapa begränsningar, men att själva urvalsprocessen är ett etiskt och subjektivt val och som sådant är det riskfyllt. Någon – bibliotekarier eller inköpare – måste besluta vad som ska inkluderas och därmed även vad som ska exkluderas (Bowker & Star 1999, s. 5).

På MAH använder man sig av något som kallas Patron Driven Acquisition (PDA). Det är i grunden en förvärvsform där biblioteket köper in eller ger tillgång till material, främst e-böcker, som aktivt efterfrågas av låntagarna. Praktiskt innebär det att det i bibliotekskatalogen finns poster till material som biblioteket inte har köpt in, men som ändå kan göras tillgängligt för låntagare som så önskar, mot att biblioteket betalar en avgift till det företag som äger materialet. När ett visst antal låntagare har klickat på posten för att få tillgång till materialet registreras detta och materialet köps in och blir en bestående del av samlingarna (KB 2012). Både informant L och J tycker att detta system är mycket bra i och med att det tillgängliggör ännu mer material för låntagarna och därmed breddar samlingarna, samtidigt som det minskar risken för att material som inte används köps in (MAH:1).

Det framkommer i intervjuerna att det finns potential för att utveckla förvärvsarbetet. Informant D på LUX menar att de exempelvis skulle kunna jobba mer med representation inom förvärvet. D säger ”För det blir lätt väldigt anglosaxiskt till exempel... och från vissa förlag, där man köper in nästan allting” (D, LUX:1). Detta innebär att det material som köps in ofta kommer från ett begränsat antal förlag och att den litteratur dessa ger ut är forskning producerad i den anglosaxiska delen av världen, vilket får en normerande effekt på innehållet i samlingarna. Olson pekar på att standardisering av begrepp som används vid kunskapsorganisation riskerar att begränsa eller utesluta information som befinner sig utanför den kulturella normen (Olson 2001, s. 640). På samma sätt menar jag att det krävs att personalen arbetar aktivt med inköpen för att inte reproducera en viss bild av forskning och den kunskap som produceras, så som den ser ut i västvärlden, då detta skapar normer som riskerar att begränsa framtida forskning. Bibliotekens förvärvsarbete kan bidra till att det sker en reproduktion och ett upprätthållande av en befintlig diskursordning inom forskningens kunskapsproduktion.

För att motverka att det genom förvärvet uppkommer en normerande effekt på beståndet skulle det gå att i högre utsträckning förvärva material från andra, mindre, förlag och också försöka köpa in material från länder utanför den anglosaxiska kontexten. Däremot har de språkliga aspekterna har också betydelse. G lyfter exempelvis fram att det är möjligt att göra inköp ”från mer udda förlag” (G, LUX:1) för att skapa mer differentiering och bredd i beståndet, men den litteratur som köps in kommer troligen ändå att vara antingen på engelska,

eller på något av de nordiska språken, därför att det enligt informanterna är vad som efterfrågas av låntagarna.

Informanterna på LUX är medvetna om denna språkliga likriktning i beståndet och att den kan ses som ett problem. Men detta är samtidigt något som ligger utanför bibliotekets och bibliotekariernas påverkan, de är endast en liten del av den diskurs som inbegriper forskningsproduktion. I den fungerar biblioteken och bibliotekarierna också som förmedlare och tillgängliggörare av information, inte som producenter, och kan därför inte (och bör kanske inte heller kunna) påverka produktionen nämnvärt.

H på LUX påpekar att Sverige tjänar mer på det internationella samarbetet med de anglosaxiska länderna än tvärt om (H, LUX:1). Främst på grund av den arbetsbesparing som uppkommer i och med att redan färdiga poster kan importeras in i bibliotekssystemet, men också då Sverige producerar mindre forskning på engelska än exempelvis Storbritannien och därför har mindre material generellt att sprida internationellt. Sverige som användare av DDK har således större nytta av att vara delaktig i det internationella samarbetet än de anglosaxiska länderna.

Det blir tydligt under intervjuerna att de två bibliotekstyperna, forskningsbibliotek respektive folkbibliotek, befinner sig inom olika samhällsdiskurser. Informanter på både MAH och LUX poängterar uttryckligen att forskningsbibliotekets främsta uppdrag är att ge service till de forskare och studenter som befinner sig på universitetet eller högskolan (MAH:1; LUX:1), det är grunden i deras existensberättigande, och därför tänker de annorlunda kring förvärv än personal vid folkbibliotek. Folkbiblioteken har ett folkbildande och demokratiskt uppdrag att uppfylla och måste därför i högre grad tänka på att beståndet ska spegla olika ämnen, sidor, åsikter, individer och så vidare (KB 2015b; KB 2015c). De två bibliotekstyperna har således helt skilda målgrupper att anpassa sig till och arbeta för, vilket också påverkar samlingarnas innehåll. Förvärven som görs måste vara anpassade till de låntagargrupper som använder biblioteket. Informant H berättar under intervjun en anekdot om hur hen tidigt i sin yrkeskarriär under början av 1990-talet köpte in en del av sitt förvärv på tyska och franska, därför att det tidigare sågs som en självklarhet att alla som läste på universitet skulle kunna tillgodogöra sig litteratur på dessa språk. H slutade med detta när utlåningsstatistiken gång på gång visade att de böckerna alltid var minst utlånade (H, LUX:1). Denna typ av kulturella och sociala förändringar påverkar biblioteksverksamheten och kommer att göra det även i framtiden – och det är också något biblioteken måste anpassa sig efter.

DDK som hylluppställning

Alla tre verksamheterna valde att använda DDK inte bara som klassificeringssystem utan även som hylluppställningssystem, men med lite olika tillvägagångssätt. På MAH hade man ursprungligen tänkt använda fullständiga DDK-koder i hylluppställningen, men tyckte sedan att det inte skulle bli funktionellt med så långa koder därför att dessa skulle blivit ”absurt” långa (MAH:1). Personalen på MAH valde istället att göra tre hyllistor² med alla ämneskategorier, en för varje bibliotek. Nu har dock hyllistorna slagits samman och bearbetats till en gemensam lista för alla biblioteken. Då övergången, som tidigare nämnts, till

² En hyllista redovisar de ämnen som finns representerade i hyllorna på ett bibliotek. Hyllistan utgår ofta från ett befintligt klassifikationssystem men ämnesindelningen är anpassad efter samlingarna på det specifika biblioteket.

DDK på MAH ännu inte är slutförd så har Orkanenbiblioteket i dagsläget både SAB och DDK parallellt, ungefär halva beståndet av respektive system.

Malmö stadsbibliotek kommer också när övergången är slutförd att använda förkortade DDK-koder som hylluppställning, men bara på faktaavdelningarna. Den skönlitterära avdelningen ska ställas upp enligt klartext, det vill säga märkas med ämnesord istället för en klassificeringskod. C säger: "[...]vi ska ju ha DDK på faktaböcker, men på skönlitteraturen ska vi ha klartext. Det är nationell standard på folkbibliotek. Och vi ska dela in i lite olika genrer" (C, MS:1). Malmö stadsbibliotek bryter ut det skönlitterära beståndet och delar in det efter genre. Informanterna menar att det är så den nationella standarden ser ut och att låntagarna förväntar sig detta. Låntagarna hyser förväntningar på hur ett bibliotek ska vara och att bryta ut skönlitteraturen som genre ur DDK är ett sätt att infria dessa förväntningar. Här går det att se hur en diskursiv praktik inom verksamheten hjälper till att bibehålla en nationell standard utifrån denna bibliotekspersonalens upplevda förväntning. Låntagarna tilldelas en stark åsikt om hur en del av hylluppställningen ska struktureras. Oavsett om detta är en åsikt som låntagarna faktiskt har eller ej så bidrar denna förväntning till att upprätthålla den diskursordning som folkbiblioteket, och bibliotek i allmänhet, i egenskap av institution är en del av. I likhet med vad Hansson (1999) lyfter fram om hur SAB-systemet och dess utformning förstärkte de tidiga folkbibliotekens institutionella identitet blir här den nya hylluppställningen, en del av kunskapsorganisationen, en viktig komponent i Malmö stadsbiblioteks institutionella identitet som folkbibliotek. Den institutionella bilden av vad ett bibliotek "är" och "ska vara" upprätthålls och traderas vidare genom diskursordningen.

På LUX bestämde sig personalen tidigt i processen för att förkorta koderna och skapa en hyllista. Detta berodde delvis på att mycket av materialet på de fem biblioteken var gammalt – och därför inte hade en färdig DDK-kod. G säger:

[...] Det var svårt, för i så fall hade vi varit tvungna att göra en DDK-kod på alla. Då hade man inte kunnat sluta typ: den här boken gör jag den här klassningen för. Och om kompiserna då hamnar på en klassning som har tio extra siffror så blir det... det blir ingen bra browsing i det. Så därför så valde vi att kapa ganska tidigt.

(G, LUX:1)

G menar att om personalen valt att använda hela DDK-koden så hade de varit tvungna att göra detta på alla böcker. Det hade medfört att samlingen i högre grad blivit splittrad, därför att material som tidigare placerats tillsammans under en gemensam kategori då istället skulle bli uppdelat i flera olika kategorier. I och med valet att korta koderna kunde de själva i högre grad styra vilka böcker som skulle placeras under gemensamma ämneskategorier och på så vis skapa en enhetlighet i strukturen av beståndet, så att det för låntagaren är enkelt att skapa sig överblick, hitta och browsa i samlingarna.

En stor diskussion på LUX under arbetet med att förbereda hylluppställningen var också frågan om hur djupt – det vill säga hur många av decimalerna i koden som skrivs ut – respektive klassificering skulle gå inom varje ämne. H beskrev att det finns ett flertal saker som är viktiga för att skapa en bra balans när det gäller detta.

H: Å ena sidan vill man inte ha ett system som är för tunt, så att man får för stora avdelningar. Å andra sidan så vill man inte heller ha ett system där man har få avdelningar som är så specifika att man bara får ett fåtal böcker på dem. Och samtidigt så måste man tänka lite på vilka avdelningar som man kanske kan förvänta sig kommer att växa. Så att man inte stöper sitt uppställningssystem i en form där man ganska

snart måste göra nya indelningar. Och sen [...] ska det inte valsa upp och ner för mycket heller med hur djupt man går.

(H, LUX:1)

H:s uttalande visar på att det hos personalen finns en önskan om att skapa en enhetlighet i samlingarna, där varje avdelning är indelad på ett sätt som gör det relativt enkelt att både hitta och överblicka en viss ämnesinriktning. Avdelningarna ska inte vara alltför stora, men inte heller alltför specifika så att det bara står ett fåtal böcker på varje. Inget av dessa alternativ blir funktionellt. Samtidigt bör strukturen på hylluppställningen fungera långsiktigt, så att den inte måste göras om i takt med att beståndet ökar och nytt material tillkommer. H:s uttalande, gemensamt med det tidigare resonemanget om valet att korta DDK-koderna, understryker också bibliotekariernas makt över hur informationen synliggörs. Det är den personalgrupp som arbetar med övergångsprocessen, i det här fallet specifikt planeringen för hylluppställningen, som beslutar hur materialet ska placeras och skyltas samt också i någon mån styr vilka avdelningar som ska få vara specifika i systemet och därmed få mer utrymme, det vill säga vilka underkategorier och specialiseringar som ska lyftas fram och tydliggöras samt vilka som ska inordnas under mer övergripande kategorier. Hur informationen synliggörs avgörs således av ett fåtal individer. Naturligtvis inverkar praktiska aspekter besluten – hur biblioteksrummet eller hyllorna ser ut, hur stort beståndet är och dylika påverkansfaktorer – men här finns ändå en möjlighet för personalen att placera och därmed även synliggöra information på olika sätt. I likhet med Olsons (2002) diskussion om namning vid klassificering får här besluten om hur beståndet ska organiseras som konsekvens att vissa ämnesinriktningar eller viss information framträder med andra lämnas onämnda.

Det är i egenskap av sin yrkesroll som bibliotekarien har möjlighet att utöva den här makten, vilket med Faircloughs begreppsapparat kan beskrivas med att maktutövandet sker i diskursen, inte genom den. Samtidigt finns också de institutionella kraven, och i dessa en institutionell makt, som grund för hur den här typen av beslut ska fattas. I LUX och MAH:s fall är det kopplat till universitetet respektive högskolans uppgifter och ansvar, främst gentemot forskare och studenter men också gentemot samhället i stort med andra institutioner och näringslivet (jfr KB 2015c). I Malmö stadsbiblioteks fall är dessa krav knutna till folkbiblioteket som institution med det medborgar- och kunskapsförmedlingsuppdrag de har (jfr KB 2015b). Verksamheterna och deras institutionella roll besitter makten på ett överordnande plan, eftersom att även då bibliotekarierna har stor frihet och påverkansmöjlighet inom biblioteket så måste allt som görs ha sin utgångspunkt i det verksamhetsuppdrag biblioteket har.

Hylluppställningen och hyllistan är dock inte något definitivt och statiskt, även om det som H uttryckte ovan finns en strävan efter att skapa en beständighet och ha ett långsiktigt perspektiv för att både underlätta och minimera arbetsbördan. Alla tre verksamheterna återkommer till att hyllistan är ett så kallat ”work in progress” (A, MS:1). Den är under kontinuerlig utveckling, uppdateras och fungerar som en form av arbetsdokument. Det innebär att även då övergången till DDK är avslutad på ett konkret och praktiskt plan, så kommer hyllistorna – och ibland även hylluppställningen – att förändras. I den fortsatta utvecklingen och uppdateringen av hylluppställning och hyllistor har de enskilda bibliotekarierna ett stort ansvar. A på Malmö stadsbibliotek säger:

Men en hyllista är work in progress hela tiden, så vi förväntar oss att våra kollegor... Vi kan inte fånga upp allting, och även om vi försöker vara så noggranna vi kan så kommer det att vara brister under en period där dom då förhoppningsvis upptäcker att: här måste vi ha en egen separat kod. Så det gäller ju att man är öppen för att hyllistan hela tiden kommer att ändras.

Det A säger är att de i den ansvariga projektgruppen under planeringsarbetet inte kommer att kunna fånga upp eller se alla precisa indelningar som behövs ute på hyllorna, trots att de är noggranna under arbetet. De eventuella brister som uppstår hoppas A, och de andra i projektgruppen, att den personal som arbetar ute på golvet ska upptäcka och göra dem uppmärksamma på. Hyllistan som arbetsgruppen konstruerar får således aldrig en färdig version, utan är under ständig utveckling. Det innebär att det inte bara är de bibliotekarier som aktivt arbetar med övergången som har makt att påverka kunskapsorganisationen. Enskilda bibliotekarier på de olika avdelningarna måste ta ansvar för att uppmärksamma felaktigheter eller förbättringsmöjligheter – samtidigt som de har makt att påverka vilken information och kunskap som ska synliggöras på biblioteket.

Nya ämnen – eller befintliga ämnen i ny kontext

En utmaning med en övergång till DDK är vad som sker med ämnen eller discipliner som inte finns, eller inte är uppbyggda på samma sätt, i en amerikansk kontext. Eftersom DDK är strukturerat efter de amerikanska universitetsdisciplinerna är det svårt att på ett smidigt sätt konvertera ämnen som ligger utanför dessa från SAB till DDK då de inte har en motsvarighet i DDK. Ett exempel på ett sådant ämne som kommer fram i intervjuerna är idé- och lärdomshistoria. D säger:

Det var det som tog längst tid i den kulturvetenskapliga samlingen. För att det inte finns som disciplin på samma sätt i USA. Så det spreds ju ut över hela DDK-uppställningen.

(D, LUX:1).

D säger att av alla ämnen i den kulturvetenskapliga samlingen var idé- och lärdomshistoria det som tog längst tid att strukturera och klassificera. Detta för att det är ett ämne som inte finns som en egen forskningsdisciplin i USA. I och med att LUX-biblioteket använder DDK som hylluppställningssystem uppstår här ett problem. Det finns inte längre en separat ämneskategori att placera det idéhistoriska beståndet under utan materialet måste splittras upp och spridas ut på övriga ämnesområden. Den idéhistoriska utgångspunkten fungerar då som ett tillägg eller som en aspekt på en annan ämneskategori istället för som ett eget ämne.

Splittringen av discipliner beror på att DDK kommer från en annan vetenskaplig kontext, den amerikanska, och påverkar speciellt tvärvetenskapliga ämnen. Det här är ett exempel på det som Nyström benämner som förändringar i disciplinernas ämnesbestämningar (Nyström 2011, s. 19). Idé- och lärdomshistoria är en utveckling och sammanslagning av ett flertal olika ämnen, det är ett interdisciplinärt forsknings- och utbildningsområde, och har därmed luckrat upp gränserna mellan respektive ämnesgren (Nyström 2011, s. 19). Detta skapar problem när ett nytt kunskapsorganisatoriskt system som är byggt för att fungera för tydligt avgränsade ämnen ska införas.

Här uppkommer ett möte och en krock mellan två diskursordningar. Den svenska ämnesindelningen bygger på en diskursordning och den amerikanska på en annan. Diskurser inom dessa två diskursordningar måste i och med detta jämkas samman och blir därmed omvandlade. Samtidigt som de båda också är en del av en gemensam större diskursordning för hur den västerländska kunskapen organiseras och traderas. Även om krocken bidrar till en

omvandling inom diskurserna medför den således även att den större diskursordningen upprätthålls och reproduceras.

Frågan är på vilket sätt splittringen påverkar låntagaren och om det i så fall är en fördel eller en nackdel? För idéhistorikern blir det naturligtvis en svårighet att istället för att kunna gå till en specifik plats för att hitta sitt material behöva gå till ett flertal olika hyllor. Den idéhistoriskt intresserade låntagaren får också en svårighet att på ett lättöverskådligt sätt kunna browsa inom sitt eget ämnesområde. För låntagare inom andra ämnen kanske splittringen av materialet snarare kan ses som en fördel. Det innebär att litteratur med en idéhistorisk aspekt finns tillgänglig på hyllor inom andra ämnesområden, och på så vis synliggörs för fler browsande låntagare, vilket bidrar till ett utvidgat kunskapsområde för dessa låntagare.

Splittringen av tvärvetenskapliga ämnen som uppkommer i och med en övergång till DDK påverkar inte primärt möjligheten för en låntagare att kunna lokalisera ett specifikt material – även om denna eventuellt måste använda sig av nya tillvägagångssätt för att göra detta. Den främsta förändringen sker diskursivt på ett socialt- och kulturellt plan. Utifrån Samuelssons resonemang om hur varje enskild klassifikation genom en diskursteoretiskt förståelse kan ses som betydelskapande för hur ett ämne kan beskrivas, och därmed även förstås (Samuelsson 2008, s. 44), samt Nyströms diskussion om hur ett ämne framträder och avspeglas i bibliografiska system (Nyström 2011, s. 17-18) blir det tydligt att ämnesdefinitionen för, i det här fallet idé- och lärdoms historia, förskjuts och omskapas. I och med övergången förändras den spegling av världen som det bibliografiska klassifikationssystemet är.

I relation till den här problematiken lyfts dock av informanterna den nationella anpassningen av DDK fram som en fördel med systemskiftet. A på Malmö stadsbibliotek säger:

För tre år sedan, när jag kom i kontakt med det här [DDK] för första gången på allvar [...] så fanns inte Bandy till exempel, eller Renskötsel. Men det finns ju nu.

(A, MS:1)

A pekar på att det för cirka tre år inte hade gjorts några nationella anpassningar av DDK för Sverige. Men efter KB:s beslut att gå över har flera skandinaviska företeelser placerats in i systemet som separata kategorier – renskötsel och bandy är två exempel på sådana. På samma sätt inkluderas andra ämnen och ämneskategorier allt eftersom fler länder väljer att använda DDK (Svanberg 2006, s. 13-14). Detta innebär att systemet anpassas för att fungera i specifika nationella och kulturella bibliotekskontexter, samtidigt som dessa i sin tur måste anpassa sig efter systemet och de förändringar som DDK:s ämnesindelningar och struktur innebär. En nationell anpassning innebär också på något sätt att svenska förhållanden placeras i en amerikansk kontext. DDK införlivas dock inte i sin ursprungsförm – som ett amerikanskt system – i den svenska kontexten. Systemet omstruktureras och anpassas efter svenska förhållanden, och förändrar samtidigt även dessa – som i exemplet med idé- och lärdoms historia ovan – vilket innebär att olika diskurser från respektive diskursordning som råder inom de svenska respektive amerikanska kontexterna för kunskaps- eller ämnesindelning kommer att blandas. I arbetet med hylluppställningen skapas således en interdiskursivitet där exempelvis olika forskar- och kunskapstraditioner möts, vilket succesivt kan bidra till omvandling och förändring av systemet i sig och på det sätt det speglar omvärlden. Att ämnen införlivas, splittras eller sammanfogas på nya sätt i samlingarna är ett konkret uttryck för detta.

En svårighet med den nationella anpassningen är dock att få en bra översättning av ämneskategorierna i DDK. E på LUX säger:

Sen är det en nackdel, som dock kan förbättras, och det är ju översättningen. Om man ser till, åtminstone det ämne jag har, så är det jättemånga rubriker där som är rätt så illa översatta.

(E, LUX:1)

En del av problemet med dåliga eller felaktiga översättningar har sin grund i att ämnesrubrikerna maskinöversatts utifrån en konverteringstabell. SAB:s ämnesrubriker korreleras maskinellt med DDK:s för att på så sätt hitta de termer och ämnen som bäst motsvarar varandra – vilket inte alltid blir helt lyckat. E fortsätter resonemanget under intervjun och beskriver hur en dålig eller inkorrekt översättning av en ämnesrubrik kan skapa direkta felaktigheter. Exempelvis har det som i SAB benämndes ”Personer inom kyrkan” blivit översatt till ”Helgon”, ett resultat där termerna inte kan sägas överensstämmer alls och skapar fel betydelse. E lyfter fram detta som något närmast humoristiskt – och vi skrattar åt det vid intervjutillfället – men poängterar samtidigt att det medför konkreta problem (E, LUX:1).

Dålig översättning – eller ingen översättning – av ämnesrubriker, eller konstiga formuleringar av dito, påverkar delvis bibliotekarierna som användare men främst låntagarna som användare. En annan anledning till den bristfälliga översättningen är att de begrepp som översatts inte är gjorda för att användas vid hylluppställning utan ”för att vara en typ av förklaring” (G, LUX:1) det vill säga en beskrivning av vad materialet som står på hyllan har för typ av innehåll. Översättningen som används är alltså inte gjord för allmänheten utan endast för bibliotekarier som arbetar med katalogisering. Personalen på LUX är medvetna om detta och avser att arbeta om översättningen när tid och resurser möjliggör det (LUX:1).

Att översättningen som används inte är anpassad för låntagarna gör att den information som förmedlas till dem, främst genom katalogen, riskerar att bli skev. Den terminologi och de begrepp som används är anpassade för en specifik grupp – i det här fallet bibliotekarierna som lägger in material i katalogen – och fungerar som hjälpverktyg för dem, men det ger inte låntagarna någon korrekt eller nyanserad beskrivning av vad materialet innehåller. I likhet med vad Olson (2002) och Samuelsson (2008) lyfter fram om hur begreppsanvändning och struktur inom kunskapsorganiserande system kan försvåra för användare att söka efter den information de letar efter medför detta att låntagare riskerar att gå miste om relevant material därför att delar av de begrepp som används eventuellt leder låntagaren på villospår.

Browsing

Ett sätt att leta efter och hitta information och litteratur för låntagare är att browsa. Det innebär ett oplanerat eller snabbt skannande av information, det vill säga antingen ett icke målinriktat sökande eller ett sätt att skapa sig en övergripande förståelse för innehållet i till exempel en bok (Case 2012, s. 100-101). Att browsa framför en hylla i ett bibliotek syftar i den första av dessa definitioner, till en handling som är att betrakta som en form av informationssökning även då låntagaren inte letar efter något specifikt – en sorts botaniserande. Browsing kan grunda sig i ett behov att fylla ett informationsglapp (*information gap*, Case 2012, s. 102) – att hitta material om ett ämne generellt, eller litteratur av en specifik författare – men kan också ske av ren nyfikenhet eller efter intresse när en

låntagare letar efter vilket material som helst som verkar intressant, eller upptäcker helt nya ämnen och intresseområden (Case 2012, s. 103).

Inställningen och förhållningssättet till browsing visade sig skilja sig åt mellan de tre verksamheterna. Under intervjun på LUX återkommer informanterna ofta till begreppet, och aktiviteten, browsing. D säger exempelvis att de i framtiden troligen kommer att anpassa hylluppställning med hjälp av olika tillägg ”för att det ska vara mera browservänligt” (D, LUX:1). Och F beskriver att man i arbetet med hylluppställningen jobbade aktivt för att lyfta fram vissa ämneskategorier så att forskarna inom dessa ämnen skulle kunna browsa vid hyllorna (LUX:1).

Indirekt kommer temat också upp under en diskussion om biografier. I SAB placeras litteratur om konstnärer under samma signum (Ibz – Konstnärer allmän) oberoende av vilken typ av konst det gäller, medan DDK istället har en separat indelning för varje konstform. Om en konstnär då arbetar med olika konstformer så kommer litteratur klassificerad i DDK att spridas ut under flera olika hyllsignum. En av informanterna tar Picasso som exempel: ”handlar boken om Picasso som målare så hamnar den på 759, handlar den om honom som skulptör så hamnar den på 730, och så vidare” (H, LUX:1). Detta gör att det inte alltid är möjligt att samla all litteratur om en specifik konstnär på en plats, såvida biblioteket inte väljer att göra en utbrytning av det materialet. Det gör det svårare för låntagaren som hyser intresse för denna att browsa och på så sätt få en överblick över det material som finns.

På Malmö stadsbibliotek nämner informanterna själva inte ordet browsing, men de talar om det indirekt i relation till just ämneskategorin Biografier. De planerar att märka upp biografier med en specifik etikett, skriven i klartext (Biografi), på bokryggarna så att det ska vara enkelt för intresserade låntagare att hitta biografierna bland övrig facklitteratur (MS:1).

På MAH upplever informanterna att låntagarna inte har något intresse av att kunna browsa, och de har därför inte heller gjort några särskilda anpassningar för att underlätta denna typ av informationssökning. L säger:

Det spelar inte så stor roll var den står... alltså i relation till vad. Det är inte så många som tittar på en hylla och undrar: vad finns det mer om i det här ämnet? Utan dom vill ha en specifik bok.

K: Men jag inbillar mig ändå att det är svårare att browsa på hyllorna idag. Till viss del för att vi har både SAB och DDK kvar... så just därför kan man inte browsa [...] Med enbart en Deweysamling så är det också lite svårare att browsa [i jämförelse med en SAB-samling] för att det är djupare klassificeringar och mer spritt.

(L & K, MAH:1)

L menar här att låntagarna när de letar efter material inte är intresserade av att browsa utan främst vill hitta en specifik bok, oavsett på vilken hylla den står. MAH använder, som tidigare beskrivet både SAB och DDK parallellt, och har olika djup klassning i DDK. K menar att det påverkar möjligheten för låntagarna att browsa. Här visar bibliotekarierna på en medvetenhet om att övergången från SAB till DDK har gjort det svårare för låntagarna att browsa. Informationen i beståndet har alltså blivit svårare att tillgängliggöra sig genom browsing. Informanterna menar delvis att användarna inte är så intresserade av att browsa, men att det även kan vara en möjlig konsekvens av att det dubbla systemet gör informationen svårtillgängligt. Att L menar att låntagarna inte har något behov eller intresse av att browsa är samtidigt ett exempel på bibliotekariernas makt i sammanhanget. L utgår inte från låntagarnas

uttryckliga preferenser utan tillskriver dem ett lånebeteende baserat på frågor hen fått från låntagare men också utifrån hur L uppfattat dessa låntagare. Hyllsystemet är skapat utifrån de behov bibliotekarierna tillskriver olika typer av låntagare, ett tillskrivande som i sig bygger på förutbestämda uppfattningar om låntagargrupperna och deras behov. Detta är inte något som bara förekommer på MAH utan sker överallt i möten och kommunikation mellan människor, men bibliotekariernas uppfattningar om låntagarnas behov får här reella konsekvenser för på vilka sätt låntagarna har möjlighet att söka och hitta information.

Ovanstående resonemang kan kontrasteras mot vad F på LUX beskriver när jag under intervjun frågar om de upplevde att vissa ämnen blev synligare eller mindre synliga i och med övergången.

F: Vi jobbade lite med det för det var några ämneskategorier som verkligen försvann i DDK, och där hade vi olika strategier för att lyfta fram dom i hylluppställningen. Specifikt för att det är ämnen som vi har forskare i, och dom ska kunna browsa och kolla på sina ämnen också.

(F, LUX:1)

F säger att de under övergången uppmärksammade att några ämneskategorier tenderade att försvinna eller hamna i skymundan i och med den nya hylluppställningen. De ämnen som uppmärksammades var främst ämnesinriktningar som vissa forskare på universitetet fokuserar sin forskning på. För att underlätta för dem arbetade informanterna aktivt med att synliggöra dessa ämnen i relation till de mer övergripande ämnesindelningarna. Här väljer personalen på LUX att göra anpassningar för specifika användare, och inte bara använda DDK-uppställningen som den är. De använder strategier för att lyfta fram ämnen som riskerar att försvinna i den breda samlingen för att skapa möjlighet till browsing. Jag tolkar detta som att informanterna på LUX tycker att browsing är ett viktigt sätt att tillgängliggöra information på för sina låntagare.

Kopplat till en bredare samhällsdiskurs där biblioteken fungerar som institution för tillgängliggörande av kunskap och information är dessa två olika synsätt på browsing som metod för kunskapsinhämtning mycket intressant. Det blir här tydligt att MAH och de andra två verksamheterna ser på behovet av browsing som metod för informationsinhämtning, men också sina låntagares användning av biblioteket, på olika sätt. På MAH är hylluppställningen anpassad för den låntagare som vet vad hen letar efter, och då kan en relativt djup indelning vara en fördel eftersom de enskilda aspekterna blir tydliga. På LUX och Malmö stadsbibliotek är hylluppställningen istället, i större utsträckning, anpassad för att låntagare ska kunna botanisera på hyllorna – vilket är en fördel för den låntagare som vill skaffa sig översikt över de böcker som finns tillgängliga inom ett visst ämne.

Ämnesord

Ett ytterligare tema som återkom i alla tre intervjuerna var *ämnesord*. Främst kopplat till tillvägagångssätt vid sökande av information eller sökbeteenden generellt – både hos låntagare och personal. Ämnesord används för att beskriva ett verks eller ett materials ämne eller ämnen så att denna information struktureras och därmed blir sökbar. Det handlar inte om att placera in ett verk i en specifik kategori, som vid klassificering, utan istället att visa på vilka olika (huvud)aspekter verket innehåller. Ämnesorden breddar på detta sätt möjligheten för den som söker efter ett ämne att hitta mer material, genom att även synliggöra för användaren material som bara tar upp sagda ämne till viss del eller i liten omfattning.

Ämnesordsindexering kan göras med kontrollerade eller icke-kontrollerade ämnesord. Kontrollerade innebär att orden är hämtade från en ämnesordslista, även kallat *thesaurus*, med på förhand godkända termer, och icke-kontrollerade innebär att indexeraren själv väljer fritt vilka ord eller begrepp som ska användas som ämnesord (Nauri & Svanberg 2004, s. 7-8). De flesta bibliotek i Sverige använder sig av ämnesordssystemet *Svenska ämnesord* (SAO) vilket är en kontrollerad tesaurus. I denna typ av listor används bara ett ämnesord per ämne. Det innebär att när det förekommer synonymer, homonymer eller alternativa stavningar har en av termerna valts ut som ämnesord och de övriga termerna hänvisar till denna utvalda term. Det gör att användaren bara behöver söka en gång med en av dessa kopplade termer för att hitta allt material som indexerats med det bestämda ämnesordet (Nauri & Svanberg 2004, s. 8-9).

Informant H på LUX beskriver skillnaden mellan klassifikation och ämnesord, och deras olika användningsområden, på följande sätt:

[...] klassifikation är ju mest någonting för bibliotekarier egentligen. Fördelen med klassifikationen är att den fungerar som ett paraply över det ämne som man vill beskriva. Det är den mest övergripande aspekten som man lägger där [...] och under den så kan man då placera alla ämnesord som specificerar vilken inriktning det handlar om. Men allmänheten söker ju själva aldrig på klassningar, det gjorde man nog knappt på SAB-tiden och man torde nog göra det ännu mindre nu under DDK-tiden. Och då är det ämnesorden som man använder sig av för att söka.

(H, LUX:1)

I sitt resonemang lyfter H fram flera intressanta aspekter. Hen menar att klassifikation är till för bibliotekarierna snarare än för låntagarna, det vill säga att klassifikationssystem är ett arbetsredskap för personalen men inte något som låntagarna använder för att söka information med i bibliotekskatalogen i särskilt stor utsträckning. Vidare beskriver H att en klassifikation kan fungera som ett paraplybegrepp under vilket olika inriktningar av ett ämne samlas. Dessa inriktningar kan sedan karakteriseras eller rubriceras med hjälp av ämnesord.

På Malmö stadsbibliotek tar informanterna också upp användningen av ämnesord som en viktig del av låntagarnas sökmetoder, och som ett sätt att synliggöra den information som finns i materialet. C säger bland annat att ämnesorden fyller en viktig funktion då de i högre utsträckning än klassifikationen ”förklarar vad böckerna innehåller” (C, MS:1). C menar alltså, på samma sätt som H, att ett materials klassifikation fungerar som en övergripande etikett, vilket placerar det i relation till andra ämnen, medan ämnesorden istället tydligare preciserar och beskriver materialets innehåll. Informanterna på Malmö stadsbibliotek pratar också om ämnesord specifikt relaterat till övergången till DDK, och då som ett verktyg för personalen. A menar bland annat att det inte går att begära att personalen ska lära sig mer än vad de tre, fyra första siffrorna i en DDK-kod betyder och att ämnesorden då kan fungera både som en hjälp att orientera sig rätt bland hyllorna i biblioteket och för att underlätta sökningar i katalogen (A, MS:1).

Det blir följaktligen tydligt att klassifikation och ämnesord, trots sina likartade egenskaper, fyller olika typer av funktion. Ett klassifikationssystem skapar en enhetlighet och en struktur i bibliotekets samlingar och sammanför också material med liknande egenskaper under en gemensam större rubrik, vilket underlättar både i hylluppställningen och vid konkret sökande efter information. Fördelen med ämnesorden är istället att de inte är inordnade i klassifikationssystemets hierarkiska struktur, och därför kan användas och förstås oberoende av denna. Det innebär att samma ämnesord kan tillämpas under flera olika klassificeringar – vilket kan vara en fördel för de användare som letar efter material inom tvärvetenskapliga

ämnen. Enligt Samuelsson finns det ändå risk för att information osynliggörs även vid indexering med ämnesord, framförallt gällande tvärvetenskapliga ämnen, i och med att de olika aspekterna eller inriktningarna av ett ämne klumpas samman i ett fåtal ämnesord (Samuelsson 2008, s. 213).

Ämnesorden fungerar bra som verktyg vid sökning i bibliotekskatalogen, både för låntagare och personal. Men som H nämner ovan menar informanterna att klassifikation inte är något som låntagarna använder när de ska söka efter material. G på LUX poängterar emellertid att klassificeringar och ämnesord ofta hänger samman eller bygger på varandra, till exempel när en användare nyttjar olika sökfunktioner i en bibliotekskatalog. G säger:

[...] nej som sagt, klassifikation används inte så mycket av allmänheten, men det som används är just kopplingarna mellan, speciellt nu när allt är så datoriserat [...]. När man söker i Libris och letar efter böcker inom ett visst ämne så finns det en knapp för det som gör att man kommer vidare. Och den funktionen bygger ju på ämnesord men även på klassningar. Så det är därför jag tror att det är en fördel med att ha ett system som är så övergripande som DDK.

(G, LUX:1)

G menar att även om en låntagare inte söker med hjälp av en klassifikationskod så kommer sökningen fortfarande att vara grundad i det klassifikationssystem som bibliotekskatalogen eller databasen är strukturerad efter. Knappen G syftar på är den funktion i Libris-katalogen³ som kallas för "Sök vidare" (jfr Fig. 1). Det är en ruta som är placerad högst upp i högerspalten på varje katalogpost en användare besöker i Libris, och den innehåller titlar och ämnesord som är relaterade till den sökning användaren gjort. Ämnesorden går att klicka på och användaren får på så vis upp en lista på allt material som registrerats med sagda ämnesord. Detta innebär att användaren själv inte behöver kunna de termer som är inlagda i den kontrollerade vokabulären som ämnesord därför att systemet ger förslag på passande termer som är nära sammankopplade med sökningens innehåll. Användaren har således nytta av de kopplingar som görs mellan klassificeringar och ämnesord och G menar också att det är en fördel med så pass övergripande klassifikationssystem som DDK därför att det täcker in många ämnen och därmed genererar bättre sökresultat (G, LUX:1).

Genom att använda ämnesord och fritext vid sökning i bibliotekskataloger förändras synliggörandet av informationens till det bättre för användarna. Fler perspektiv ryms inom en och samma sökning och det öppnar upp för ett tvärvetenskapligt och differentierat sökresultat. Både Olson och Samuelsson lyfter dock fram att ämnesordsindexeringar, i likhet med klassificeringar av material, riskerar att exkludera grupper och ämnen som är marginaliserade och/eller ligger utanför normen. Därför måste användare som önskar söka efter den typen av information och material antingen besitta eller öva upp mycket bra sökkunskaper, för att kunna navigera bland de termer och begrepp som används och ändå hitta vad de söker efter (Olson 2001, s. 639; Samuelsson 2008, s. 205ff).

³ Libris är en nationell bibliotekskatalog och söktjänst där ca 400 av Sveriges bibliotek ingår. KB ansvarar för drift och utveckling av Libris (KB 2015a).

Figur 1: Kungliga biblioteket: Libris. Skärmdump [2015-07-21]

Ny uppdelning av ämnen

Som tidigare nämnts ser strukturen – framförallt vad gäller ämnesindelningen – i DDK annorlunda ut i relation till den i SAB. Informanterna på MAH beskriver att i DDK-systemet är Pedagogik samlat som övergripande ämneskategori när det gäller de lägre årskurserna, medan motsvarande litteratur för högstadiet eller gymnasiet istället står på respektive ämne (MAH:1). Samma sak gäller för Medicin där materialet i SAB-systemet är samlat under en övergripande kategori medan det i DDK-systemet är utplacerat på olika ämnesområden beroende på aspekt. I SAB samlas allt material under signum V i relation till DDK där de rent fysiologiska eller medicinska aspekterna placeras under 600 medan material som berör synen på eller upplevelser av sjukdom samt anhörigvård och dylikt placeras under 300, Samhällsvetenskap (MAH:1). Det uppstår således i och med övergången en ny uppdelning av beståndet, inte bara på ett praktiskt plan utan även ur ett kulturellt perspektiv. I den svenska kontexten har all pedagogik och all medicin samlats under en gemensam huvudkategori, medan det i den amerikanska kontexten har gjorts en uppdelning av de båda ämnena under skilda huvudkategorier. Det skapas nu en ny diskursiv skiljelinje inom respektive ämnesområde där de olika indelningarna tillskrivs nya kategoriseringar. Tydligast blir denna skiljelinje inom ämnet medicin där de omvårdande, emotionella och psykologiska förståelserna av sjukdom avskärmas från de medicinska och fysiologiska aspekterna – där det förstnämnda räknas som samhällsvetenskap och det sistnämnda som medicin. Utifrån Nyström – även om hans resonemang bygger på historieämnet – innebär detta att medicin som ämne nu kommer att avspeglas på ett nytt sätt för systemets användare, vilket även kan påverka hur kunskaper om ämnet fortsättningsvis byggs upp och lärs ut (Nyström 2011, s. 17-18).

Att båda systemen har sitt ursprung i olika kulturella och geografiska kontexter tar sig uttryck även på andra sätt. J beskriver att det i SAB-koden går att sätta ett "c" som tilläggsbeteckning för att markera att materialet handlar om Sverige eller svenska förhållanden, medan det för motsvarande indelning i DDK krävs ett tillägg på ett flertal siffror (J, MAH:1). Detta är i sig inte särskilt underligt då det i USA mer sällan än i Sverige finns ett behov av att markera att

ett material handlar om svenska förhållanden. Utifrån det svenska perspektivet är en kort tilläggsbeteckning att föredra, men utifrån det amerikanska spelar det ingen roll att tillägget måste göras med flera siffror då Sverige och svenskt material generellt inte hanteras i någon nämnvärd omfattning på amerikanska bibliotek. Det blir således tydligt att det i DDK:s grundstruktur är USA och amerikanska förhållanden det som är standardiserande och normerande, medan det i SAB istället är Sverige och det svenska. Det land och den kultur där respektive system skapats har satt sin prägel på vilken information som är mest relevant och i vilken ordning den ska placeras. J på MAH upplever inte att det här är ett problem, att det ena sättet att strukturera är bättre än det andra. Hen menar att ”Det handlar ju inte om vad som är bättre eller sämre utan det är vad man är van vid helt enkelt” (J, MAH:1).

Andra ämnesinriktningar där förändring i hylluppställningen sker, och även där praktiska problem uppstår, är exempelvis då geografiska regioner som tillhört olika länder under skilda tidsperioder ska placeras. Informanterna på LUX lyfter som exempel fram vissa öar i Medelhavet som idag tillhör Grekland men som inte gjorde det under antiken och därför enligt DDK ska placeras under Övriga Europa (LUX:1). På samma sätt hamnade länderna i Baltikum under flera olika geografiska klassningar beroende på vilken tidsperiod materialet hänsyftade till, därför att Baltikum genom historien varit ockuperat av, och därmed tillhört, olika länder. Informanterna på LUX menar att denna typ av problematik uppstår i och med den finindelning av klasser som är möjlig att göra i DDK (LUX:1). Även informanterna på Malmö stadsbibliotek diskuterar att material kan få nya fysiska placeringar, och därmed blandas, i och med att ämnen är strukturerade på olika sätt i SAB och DDK. A säger:

Jag brukar ta det här med Etnografi som exempel. Vi säger Viktoriansk klädedräkt, det hamnar idag på Ihk i SAB, bland Mode- och dräkthistoria. Men i DDK hamnar så gammalt mode under Etnologi, under 300 istället för 700.

(A, MS:1)

A lyfter fram att ämnet etnologi innehåller olika saker beroende på vilket system som används. I SAB är all mode- och dräkthistoria placerad under huvudkategorin konst (I) men i DDK görs en uppdelning efter vilket århundrade modet eller dräkterna tillhör, modernt mode – från ca 1900 och framåt – placeras under konst (700) och äldre mode, så som exempelvis den viktorianska epoken, placeras under etnologi (300). Detta innebär att begreppet dräkthistoria inte återfinns inom ämnet etnologi i SAB men däremot i DDK. Hur påverkar det användarna? Även detta är tudelat; en användare som är intresserad av dräkthistoria i allmänhet och vill browsa måste röra sig bland flera kategorier i biblioteksrummet och kan därmed missa viss information. Å andra sidan kan en användare som är intresserad av etnologi hitta ny information, om exempelvis dräkthistoria, som hen inte skulle ha hittat under SAB. Även här syns hur kunskap om informationssökning och/eller tillgång till bibliotekariers kunskap krävs för att effektivt hitta information i båda systemen.

Ett annat exempel på ämnen som får nya placeringar är att arkeologi och historia, som i SAB är två separata ämnen, i DDK slås samman. Utifrån Hansson innebär detta att den bild som det kunskapsorganisatoriska systemet avspeglar, och bidrar till att skapa, förändras (Hansson 1999, s. 12). Ett ämnesområde inlemmas i ett annat – och hamnar därmed på en ny plats hierarkiskt i systemet. Arkeologi som ämne blir i och genom systemet en del av historia som ämne.

Universalitet – ett problem?

Både SAB och DDK beskrivs, vilket nämnts i uppsatsen inledning som universella klassifikationssystem – system där all nedskrivna kunskap ska kunna inlemmas och placeras in enligt klassifikationens alla regler. Trots sina olika inriktningar är forskarna Olson (2001, 2002), Hansson (1999), Samuelsson (2008), Nyström (2011) samt Bowker och Star (1999) alla överens om att klassificeringssystem inte är att betrakta som neutrala. Alla klassificeringssystem, i det här fallet bibliografiska sådana, är produkter av sina respektive historiska kontexter – vilket enligt forskarna avspeglas i deras struktur och innehåll. När jag under intervjuerna frågar informanterna om hur de ser på detta att benämna ett system som universellt så får jag relativt liknande respons på alla tre verksamheterna. Informanterna är överens om att ett universellt system är att betrakta som en sorts utopi. H på LUX säger så här:

[...] ett klassifikationssystem är ju en spegling av världen så att säga. Ett bibliotek är ett mikrokosmos av allt som finns, från knappnålar till galaxer. [...] Men sen när det gäller den här universaliteten så är inte den alltid fullständig, för dom olika systemen utgår ju från sin egen del av världen där dom är skapade. SAB-systemet hade en väldigt svensk synvinkel, så att Sverige alltid kom först och allt svenskt hade oftast mest beskrivning. Medan DDK-systemet, där märker man tydligt att det har en amerikansk bakgrund. Så hur universella dom än är så har dom vissa slagsidor.

(H, LUX:1)

H menar att ett klassifikationssystem avspeglar världen i och med att ett bibliotek kan inrymma information om allt som finns – i alla fall på ett teoretiskt plan. Samtidigt visar H i citatet på en stor medvetenhet om klassifikationssystem som något konstruerat, en indelning av världen och kunskap eller information utifrån en viss kontext och kunskaps- samt vetenskapsdiskurs. Informanterna är således medvetna om att ett ”universellt” tänkande i själva verket är regionalt och ideologiskt betingat. Både SAB och DDK utgår tydligt från sin egen kulturella, kontextuella och geografiska bakgrund (jfr Hansson 1999, s. 176), och informant D på LUX lyfter också fram att godtyckligheten i systemen framträder tydligare vid en jämförelse mellan dem (D, LUX:1). En jämförelse som kommer att ske per automatik i och med en övergång – det nya systemet kommer att jämföras med det gamla. G påpekar dock att det också kan vara värt att se det hela ur ett historiskt perspektiv, det vill säga att världen såg helt annorlunda ut då Dewey konstruerade DDK-systemet och att grundtanken med systemet från början inte var att det skulle vara internationellt gångbart ”[d]är tror jag att det var mer: nu ska vi beskriva vår lilla värld och då gör vi det så här” (G, LUX:1). Med tiden blev dock DDK spritt, och det går att se en utveckling över tid genom att titta på de olika upplagorna (G, LUX:1). Men grunden från 1870-talet finns ändå där, trots anpassningar och förnyelse. Med Faircloughs terminologi går det att beskriva detta genom att se systemet som en text vilken är en del av en intertextuell kedja (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 77). Ämnesindelningar och kategorier tas bort och läggs till under tidens gång, vilket medför en succesiv utveckling. Men det nya innehållet och förändringen bygger fortfarande på samma grund, den nya versionen är inte fristående utan stödjer sig på tidigare versioner. Vilket medför att grundläggande strukturer eller kunskapsindelningar från tidigare versioner reproduceras även i senare upplagor. Det sätt som Dewey valde att beskriva sin värld på skinner således delvis igenom i det DDK-system vi använder idag.

Samtidigt kommer också en annan aspekt fram under intervjuerna. J på MAH säger:

Att säga att ett system är universellt, att man kan få in all världens kunskap i ett siffersystem, det kanske är lite storhetsvansinne på ett plan. [...] Och det är klart att ideologi spelar in där, alltså hur man gör detta. [...] jag tror inte att det är något som folk reflekterar över faktiskt, utan det är vi som gör det möjligen i så fall. Det är liksom inget stort praktiskt problem om man säger så.

J menar att det är orimligt att säga att det skulle gå att placera in all kunskap i ett enskilt siffersystem samt att det finns en ideologisk och kulturell grund för hur detta görs, det vill säga vad systemet innehåller och hur dess struktur ser ut. Men J menar även att detta inte är ett praktiskt problem som behöver lösas, då det inte är något som låntagarnamreflekterar över i sitt möte med systemet. Om någon reflekterar över det i någon utsträckning alls så är det personalen menar J. Här finns således också en synlig medvetenhet hos informanten om den ideologiska bakgrunden till både SAB och DDK, men ingen önskan om att förändra varken det systemet ger uttryck för eller dess beskaffenhet. Det går att studera J:s resonemang i ljuset av Olsons (2002) studie om bias i kunskapsorganiserande system. Olson menar att bias finns inbyggt i systemen, och att personal som arbetar dels med klassificering och indexering och dels med strukturen och uppställningen av de fysiska samlingarna utan att uppmärksamma och vara medvetna om hur de normerande strukturerna i systemen reproducerar en viss världssyn också riskerar att reproducera denna.

På Malmö stadsbibliotek upplever informanterna att de ännu inte kommit tillräckligt långt i sin övergångsprocess för att egentligen kunna uttala sig om saken, men A lyfter ändå fram att ”det säkert finns strukturer som är gamla och som släpar med” (A, MS:1). Hen tar upp religion som ett exempel på detta och säger ”det [DDK] är kristnocentriskt till exempel, det märker man ju tydligt” (A, MS:1), men påpekar även att det troligen finns fler liknande normerande strukturer i DDK som inte syns lika klart och tydligt.

Två exempel på sådana strukturer kommer upp under intervjuerna på både MAH och LUX. Det första exemplet gäller att det under huvudkategorin samhällsvetenskap (300) i DDK funnits en egen ämnesaspekt kallad Kvinnor (305.4) men ingen motsvarande för män. Efter önskemål har nu aspekten Män (305.31) relativt nyligen tillkommit, men den ligger längre ner i den hierarkiska ordningen än Kvinnor (Deweybloggen 2012). Män återfinns under ämnesindelningen Personer utifrån genus eller kön (305.3) – en kategori där Kvinnor endast finns med som hänvisning till aspekten 305.4 – och har således en decimal ytterligare i notationen (jfr WebDewey Search 2015a; WebDewey Search 2015b). Kvinnor blir på detta sätt en tydlig utskild kategori medan män snarare ses som en extra tilläggsaspekt, som för att förtydliga att ett visst material om genus inte behöver behandla frågor eller information om kvinnor utan även kan handla om män. Den dominerande strukturen där mannen ses som normen och kvinnan som något avvikande (jfr Hansson 1999, s. 176, 222) upprätthålls därigenom i DDK, trots moderniseringen av systemet. Det blir här tydligt att det är svårt att motverka de makt- och samhällsstrukturer som finns inskrivna i DDK:s grund från 1870-talet, eftersom systemet inte är särskilt flexibelt i sin hierarkiska uppbyggnad. G på LUX säger:

Ja alltså dom [DDK:s redaktörsgrupp] är mycket benägna att anpassa sig nu. Men det finns ju också begränsningar där för hur man kan göra i ett system som redan är... fast.

G menar att det i den internationella redaktörsgruppen för DDK arbetas mycket med nationella anpassningar av systemet, för att det ska fungera i de olika länderna där det används, men att det samtidigt finns begränsningar i möjligheterna till utveckling och omstrukturering i förhållande till systemets befintliga grund. Även om viljan till anpassning och utveckling finns så är det inte alltid möjligt att placera in nya ämneskategorier eller ämnesinriktningar där det är önskvärt då systemet har en viss struktur. Dessa ämnen och

aspekter förläggs istället där det finns möjlighet och utrymme. Nya tillägg eller förändringar i systemet innebär således inte per automatik att det även sker en förändring i det som systemet uttrycker, utan kan likaväl innebära en fortsatt reproducering av rådande normer inom systemet.

Det andra exemplet som informanterna lyfter fram berör ämnet Abort, och då framförallt var någonstans det är placerat i klassifikationssystemet. I SAB återfinns material om abort under ämneskategorin Medicin (V) medan motsvarande material i DDK (främst) är placerat på samhällsvetenskap under överkategorin Sociala problem och sociala tjänster till grupper (362), och behandlas i DDK som en fråga gällande etik. Informanterna menar att anledningen till att ämnet abort hamnar under så skilda ämneskategorier i respektive system beror på olika kulturella synsätt i Sverige och USA vad gäller den här typen av frågor (MS:1; LUX:1; MAH:1). Det blir här tydligt att systemens kunskapsorganisering i allra högsta grad påverkas av kultur och samhällsordning, och att Sverige som användare av DDK kolliderar med den diskursiva ordning systemet grundas på.

När jag frågar informanterna på LUX om det finns något sätt att parera de normerande strukturer som finns inbyggda i DDK, exempelvis vad gäller kategorier som genus och kön, säger de att det enda sättet att påverka praktiskt i det egna biblioteket är genom hylluppställningen (G & F, LUX:1). Det är genom hur denna struktureras och hur djupa klassningar personalen väljer att göra som det går att lyfta fram eller presentera visst material eller viss information. Även här blir bibliotekariernas makt och påverkansmöjligheter i hur information och material synliggörs för låntagarna påtaglig.

Slutdiskussion

I den här uppsatsen har jag undersökt övergången från det svenska klassifikationssystemet SAB till det internationella DDK, som i skrivande stund pågår, har avslutats eller ska påbörjas på många svenska bibliotek. I min undersökning har jag fokuserat på frågor om vilka användargrupper som påverkas av övergången, hur kunskapsorganisationen på bibliotek påverkas samt maktaspekter dels vad gäller bytet av system och dels på systemet i stort. Då detta är förhållandevis stora frågor har jag valt att fokusera på tre bibliotek som representanter för det svenska biblioteksväsendet.

I det här avslutande kapitlet kommer jag att diskutera och sammanfatta vad jag har kommit fram till under min undersökning i relation till mitt syfte och de frågeställningarna som presenterats i uppsatsen inledning:

- Vilka användare påverkas av övergången och på vilket eller vilka sätt blir de påverkade?
- Hur påverkas kunskapsorganisationen på svenska bibliotek av övergången från SAB till DDK?
- Hur ser förståelsen av makt i kunskapsorganisation ut hos bibliotekarier som arbetat med övergången och hur har de praktiskt arbetat med den typen av frågor?

Jag kommer även att diskutera möjligheter till vidare forskning.

I uppsatsens inledning ringar jag in tre olika användargrupper – låntagare, personal och samhället i stort. I det empiriska materialet tar informanterna främst upp de två första användargrupperna. De ser att låntagarna påverkas av den förändring som övergången innebär bland annat gällande hur informationen på respektive bibliotek är strukturerad. Flera informanter tar upp att exempelvis browsing (se s. 38ff) kan försvåras, bland annat på grund av att vissa ämnen som traditionellt är grupperade på svenska bibliotek – till exempel ide- och lärdomshistoria – inte finns som egen disciplin i DDK vilket gör att det materialet splittras upp över flera ämnesområden. Däremot tror en del av informanterna att låntagarna har lättare att navigera i DDK då notationen skrivs med siffror istället för, som i SAB, med bokstäver.

Informanterna uttrycker att de sällan uppfattar att låntagarna visar intresse för hur eller på vilket sätt böckerna är klassificerade. De vill hitta den specifika bok de letar efter, browsa eller på andra sätt leta och titta i hyllorna efter material – oberoende av klassificering. Enligt informanterna lämnar låntagarna också mycket sällan någon respons på klassificeringssystemen, oavsett vilket system det är som används. Men även om låntagarna själva inte hyser något intresse för klassificeringssystemen så påverkar dessa ändå hur, var och på vilket sätt det material de söker efter går att hitta och hur det synliggörs. Låntagarna blir således indirekt påverkade av det klassificeringssystem som används på biblioteket de

befinner sig på. Därför är denna typ av studier som den här uppsatsen kan inkluderas i viktiga – de önskar synliggöra maktaspekterna av och i hur ett klassificeringssystem är strukturerat och används.

Informanterna lyfter fram personal som en tydlig användargrupp i materialet. Det menar jag tyder på att de har en medvetenhet om hur övergången påverkar kollegornas arbetssätt (se s. 29). Bibliotekarierna påverkas konkret genom att de måste lära sig den nya strukturen för hur materialet organiseras, men i vissa fall påverkas även deras arbetssätt exempelvis genom utökad sökning i bibliotekskatalogen när de ska hjälpa en låntagare att hitta information. Då klassificeringssystem är en form av arbetsredskap för personalen på biblioteken vill jag mena att systemen på många sätt påverkar bibliotekarierna som användare mer konkret än vad de påverkar låntagarna.

Bibliotekarierna framträder även som användare med makt. Vem eller vilka det är som arbetar med övergången påverkar, till viss del, resultatet av hur materialet på biblioteket ställs upp, tillgängliggörs och presenteras för låntagare och besökare. Jag tycker mig se utifrån materialet att mycket ansvar ligger på den enskilda bibliotekarien vad gäller att påverka förändring eller vidareutveckling i både hylluppställning och indelning av samlingarna (se s. 35–36).

Vidare upplever jag att en stor skillnad mellan olika typer av bibliotek och användargrupper framträder i materialet. Informanterna på Malmö stadsbibliotek fokuserar på folkbiblioteket som en del av en folkbildande verksamhet medan informanterna på de två forskningsbiblioteken talar utifrån sin roll som stöd för forskare och studenter.

Den tredje användargruppen, samhället, träder inte fram lika uppenbart i materialet. Däremot märks det som en indirekt användargrupp. Som jag beskriver i inledningen är min definition av den här användargruppen tudelad. Den består dels av gruppen låntagare ur ett makroperspektiv – alla låntagare som kollektiv – och dels, på ett mer teoretiskt plan, Sverige som land. Det är samhället Sverige som ger i uppdrag åt biblioteken att bedriva sin verksamhet och som har möjlighet att påverka klassificeringssystemet DDK på ett internationellt plan. Det är något mina informanter ser som en positiv konsekvens av övergången: Sverige har, om än i liten skala, möjlighet att påverka DDK på ett annat sätt än det tidigare SAB-systemet. Positioneringen av Sverige i ett globalt bibliotekssammanhang kan möjligen ha en inverkan på de svenska biblioteken, men det krävs betydligt mer långtgående studier för att kunna dra några slutsatser om hur denna inverkan kan se ut.

Jag menar även att det finns en möjlighet att samhället som användare påverkas av övergången genom att den konkreta ämnesindelningen förändras. Jag har tidigare framförallt tagit upp detta i relation till den enskilda låntagaren, exempelvis i diskussionen om idéhistoria (se s. 36–37), men detta är även något som i framtiden skulle kunna påverka samhällsdiskursen om dessa ämnen på något plan. Vad händer med ett ämne som idéhistoria om det inte längre finns som tydlig kategori på biblioteken? Kan sättet vi ser på ett uppsplittrat ämne förändras? Det här är än så länge teoretiska frågor, men de kan vara intressanta som utgångspunkt för framtida forskning.

Vad gäller den andra frågeställningen, om hur kunskapsorganisationen på svenska bibliotek påverkas av skiftet till ett nytt klassificeringssystem, så besvaras den inte på ett lika uttalat sätt i materialet som den första frågan. Det är tydligt hur kunskapsorganisationen påverkas på just de tre verksamheter jag undersöker. Vissa ämnesområden splittras upp och hamnar under nya rubriker i systemet, vilket beror på att en amerikansk struktur placeras i en svensk kontext och

både formar och omformas av samlingarnas praktik. Det uppstår en diskursiv interaktion mellan de två olika nationernas biblioteksväsende och kunskapsorganisatoriska system – och andra nationer som använder systemet. Man kan tala om en gemensam biblioteksdiskurs på internationell nivå som blir starkare när fler och fler länder använder ett gemensamt system.

DDK:s inverkan är dock inte enkelriktad. Själva klassificeringssystemet DDK påverkas dels på kategorinivå i och med att nya kategorier tillkommer på grund av behov hos de nationella biblioteken, och dels på mer övergripande nivåer då de nationella biblioteken har möjlighet att påverka utvecklingen.

Det är däremot svårt att dra mer generella slutsatser om exakt hur kunskapsorganiseringen på svenska bibliotek påverkas av övergången. Ett byte av system behöver nämligen inte betyda en reell påverkan på samlingarna, framförallt då DDK inte nödvändigtvis används som hylluppställning. Det finns dock ändå tydliga skillnader mellan systemen, främst på vad gäller ett par aspekter så som exempelvis att biografitillägget som finns i SAB inte finns i DDK. Att antalet huvudkategorier i respektive system skiljer sig åt resulterar i att många ämnen är placerade som tillägg på andra ämnen istället för som egna kategorier i DDK. Därmed måste många avvägningar göras kring hur materialet ska ställas upp på hyllorna, vilket torde innebära att kunskapsorganisationen påverkas även om denna påverkan inte nödvändigtvis ser ut som på de tre bibliotek jag undersökt.

Den tredje frågeställningen om hur förståelsen av makt i kunskapsorganisation yttrar sig hos de bibliotekarier som arbetat med övergången och hur de praktiskt arbetat med den typen av frågor kommer främst upp implicit i materialet. Informanterna använder aldrig själva ordet makt under intervjuerna. Däremot tas bland annat systemens godtycklighet upp (se s. 45) och informanterna ifrågasätter om det finns något sådant som ett universellt klassificeringssystem (se s. 45ff). De diskuterar även olika strategier för att synliggöra ämnesinriktningar som de upplever riskerar att försvinna i alltför allmänna ämnesindelningar (se s. 40). Enligt mig tyder detta på att det finns en medvetenhet hos informanterna om makt i relation till klassifikationssystem.

Jag vill dock problematisera begreppet att synliggöra. Det är inte givet att ett ämne blir tydligare när det exponeras på ett visst sätt. Här kan man återgå till diskussionen (se s. 46) angående ämnesindelningen i *Kvinnor* och *Män*, som är relevant som exempel även i detta sammanhang. Att exponera informationen inom ett specifikt ämne separat kan fungera som ett sätt att lyfta fram ett tidigare undanskymt ämne. Men det riskerar även att göra det svårare att hitta informationen för låntagarna samt betona att det avviker från en norm som förutsätts i resten av systemet. Om det är önskvärt i en verksamhet att detta inte sker krävs en maktmedvetenhet hos de bibliotekarier som till exempel arbetar med att planera hylluppställningar.

Trots att övergången betyder förändring, förnyelse och omstrukturering på många plan menar jag att likheterna i de båda systemens kulturella bakgrund och strukturella uppbyggnad är så pass lika att övergången inte nämnvärt transformerar eller raderar de befintliga diskursordningar systemen befinner sig inom. Den västerländska forskningstraditionen och synen på kunskap reproduceras i och med den snarlika struktur informationen sorteras och presenteras i. Normeringen i systemen finns fortfarande kvar. Jag upplever att det finns en medvetenhet om detta hos de informanter jag intervjuat. Det finns också sätt att parera detta, till exempel genom hur hylluppställningen görs, ämnesord används och så vidare.

Vidare forskning

Olsson (2010) menar att det biblioteks- och informationsvetenskapliga fältet borde lägga större fokus på utforskande av relationen mellan kunskap och makt genom att se på den diskursiva kontexten som exempelvis informationssökning utförs i (Olsson 2010, s. 67-68). Jag instämmer i detta, men menar även att det generellt behövs mer forskning om bibliotekarier och deras syn på makt och maktstrukturer.

Då min undersökning fokuserat på bibliotekarierna och deras perspektiv vore en liknande undersökning men istället utifrån låntagarnas perspektiv intressant. Framst för att få en tydligare bild av hur utformningen, strukturen och framförallt de begrepp som används på knubbar och gavelskyltar upplevs och hur de påverkar låntagarnas informationssökande.

På längre sikt är det också relevant att undersöka hur Sveriges biblioteksväsen påverkats av övergången från SAB till DDK. Kommer den att få någon betydande påverkan ur ett nationellt perspektiv, och i så fall på vilket sätt?

Relevant för vidare forskning är även diskussionen om hur den nya ämnesindelningen som införs genom DDK påverkar både bibliotek och samhälle på lång sikt. Kommer det att ske en förändring i samhällsdiskursen och i hur vi ser på vissa ämnen?

Referenser

- Benito, M. (2001). *Kunskapsorganisation: en introduktion till katalogisering, klassifikation och indexering*. Borås: Tarancos bokförlag.
- Berntsson, G. (1997). *Klassifikation enligt SAB-systemet*. 2:a red. uppl. Borås: Tarancos bokförlag.
- Bowker, G. C. & Leigh Star, S. (1999). *Sorting Things Out: Classification and Its Consequences*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Carlsson, H. (2013). *Den nya stadens bibliotek: om teknik, förnuft och känsla i gestaltningen av kunskaps- och upplevelsestadens folkbibliotek*. Diss. Lunds universitet. Lund: Lund univ.
- Case, D. O. (2012). *Looking for Information: a Survey of Research on Information Seeking, Needs and Behaviour*. 3:e uppl. Bingley, UK: Emerald Group Publishing Limited.
- Chan, L. M. & Mitchell J. S. (2010). *Dewey decimalklassifikation: principer och tillämpning*. 3:e uppl. Stockholm: Kungliga biblioteket.
- Deweybloggen (2012). *Kvinnor i klassifikation och ämnesord*. <http://deweybloggen.blogg.kb.se/2012/03/08/internationella-kvinnodagen-8-mars/> [2015-06-29]
- Fairclough, N. (2001). *Language and power*. 2:a uppl. Harlow: Longman.
- Fairclough, N. (2010). *Critical Discourse Analysis. The Critical Study of Language*. 2:a uppl. London: Pearson Education Limited.
- Hansson, J. (1999). *Klassifikation, bibliotek och samhälle: en kritisk hermeneutisk studie av "Klassifikationssystem för svenska bibliotek"*. Diss. Göteborgs universitet. Göteborg: Valfrid.
- HT-biblioteken (2015). <http://www.htbibl.lu.se/om-ht-biblioteken/> [2015-04-02]
- Kungliga biblioteket (2008). *Dewey nästa: KB byter klassifikationssystem efter 87 år*. <http://www.kb.se/aktuellt/nyheter/2009/Dewey-nasta/> [2015-01-05]
- Kungliga biblioteket (2012). *Slutrapport: patron-driven acquisition (PDA) as acquisition method at academic libraries*. <http://www.kb.se/dokument/Bibliotek/projekt/Slutrapporter%202012/PDA%20English.pdf> [2015-07-10]

- Kungliga biblioteket (2014). *Libris för folkbiblioteken: samarbete i en nationell katalog*. Stockholm: Kungliga biblioteket. http://librisbloggen.kb.se/wp-content/uploads/2014/04/Libris-f%C3%B6r-folkbiblioteken_140415.pdf [2015-03-24]
- Kungliga biblioteket (2015a). *Om Libris nationella bibliotekssystem*. <http://www.kb.se/libris/Om-LIBRIS/> [2015-05-17]
- Kungliga biblioteket (2015b). *Folkbibliotek*. <http://www.kb.se/bibliotek/Bibliotek/Folkbibliotek/> [2015-05-31]
- Kungliga biblioteket (2015c). *Forskningsbibliotek*. <http://www.kb.se/bibliotek/Bibliotek/Forskningsbibliotek/> [2015-05-31]
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 2:a uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Lindberg, N. (2008). *Dewey som klassifikationssystem: varför bör vi byta ut SAB?* (Rapport från Svensk Biblioteksförnings utvecklingsråd för media och samlingar, 2008). Svensk biblioteksförning.
- Malmö högskola (2015). <http://mah.se/> [2015-03-31]
- Malmö stadsbibliotek (2015). <http://malmo.se/bibliotek> [2015-04-02]
- Nauri, M. & Svanberg, M. (2004). *Svenska ämnesord: en introduktion*. Stockholm: Kungliga biblioteket.
- Nyström, P. (2011). *Att göra historia: en kritisk studie av historieämnet som kunskapsorganiserande system*. Diss. Uppsala universitet. Uppsala: Uppsala univ.
- Olson, H. A. (2002). *The Power to Name. Locating the Limits of Subject Representation in Libraries*. Dordrecht, The Netherlands: Kluwer Academic Publishers.
- Olson, H. A. (2001). "The Power to Name: Representation in Library Catalogs". I *Journal of Women in Culture and Society*, vol. 26, nr. 3. The University of Chicago.
- Olsson, R. M. (2010). "Michel Foucault: Discourse, Power/Knowledge, and the Battle for Truth". I *Critical Theory for Library and Information Science: exploring the Social from Across the Disciplines*. Leckie, G. J; Given, L. M. & Buschman, J. E. (red.) Santa Barbara, California: Libraries Unlimited.
- Rowley, J & Hartley, R. (2008). *Organizing Knowledge: an Introduction to Managing Access*. 4:e uppl. Burlington, USA: Ashgate Publishing Limited.
- Samuelsson, J. (2008). *På väg från ingenstans: kritik och emancipation av kunskapsorganisation för feministisk forskning*. Diss. Umeå universitet. Umeå: Umeå univ.
- Svanberg, M. (2006) *Övergång till Dewey Decimal Classification: vad skulle det innebära? Delstudie 3 i Katalogutredningen*. Stockholm: Kungliga biblioteket.

http://www.kb.se/Dokument/Om/projekt/avslutade/katalogutredning/delst3_slutrapport.pdf
[2015-03-24]

Svensk Biblioteksförning (2008). *Dewey som klassifikationssystem – varför bör vi byta ut SAB?: rapport från svensk Biblioteksförnings utvecklingsråd för media och samlingar*. Stockholm: Svensk Biblioteksförning.

Uppsala universitetsbibliotek (2015). *Förvärvspolicy för Uppsala universitetsbibliotek: riktlinjer för olika typer av media*. <http://www.ub.uu.se/lana-och-ladda-ned/forvarvspolicy/>
[2015-07-10]

WebDewey Search (2015a).

<http://deweysearchsv.pansoft.de/webdeweysearch/executeSearch.html?lastScheduleRecord=305&lastTableRecord=&query=305.3&catalogs=LI> [2015-06-29]

WebDewey Search (2015b).

<http://deweysearchsv.pansoft.de/webdeweysearch/executeSearch.html?lastScheduleRecord=302-307&lastTableRecord=&query=305&catalogs=LI#> [2015-06-29]

Wersäll, L. (2012). *SAB och Dewey vid Uppsala universitetsbibliotek: en attitydundersökning bland bibliotekarier på 6 biblioteksenheter*. Masteruppsats, Institutionen för ABM. Uppsala universitet. Uppsala: Uppsala univ.

Wibeck, V. (2010). *Fokusgrupper: om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod*. 2:a uppl. Lund: Studentlitteratur.

Wiegand, W. A (2000). *Dewey, Melvil*. I American National Biography Online
<http://www.anb.org/articles/09/09-00229.html> [2015-01-27]

Viktorsson, E. (red.) (2013). *Klassifikationssystem för svenska bibliotek: 8:e uppl.* Lund: Bibliotekstjänst. (Elektronisk resurs) e-SAB.

Winther Jørgensen, M. & Phillips, L. (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

Bilaga 1

Dewey decimalklassifikation (DDK)

Huvudklasser

000 Datavetenskap, information, allmänna verk
100 Filosofi & psykologi
200 Religion
300 Samhällsvetenskaper
400 Språk
500 Naturvetenskap
600 Teknik
700 Konst & fritid
800 Litteratur
900 Historia & geografi

De hundra avdelningarna

000 Datavetenskap, kunskap & system
010 Bibliografier
020 Biblioteks- & informationsvetenskap
030 Uppslagsverk & kalendrar
[0 4 0] Va k a nt
050 Tidskrifter & seriella resurser
060 Föreningar, organisationer & museer
070 Nyhetsmedier, journalistik & publicering
080 Allmänna samlingsverk
090 Handskrifter & rariteter

100 Filosofi
110 Metafysik
120 Kunskapsteori
130 Parapsykologi & ockultism
140 Filosofiska skolor
150 Psykologi
160 Logik
170 Etik
180 Antik, medeltida & österländsk filosofi
190 Modern västerländsk filosofi

200 Religion
210 Religionsfilosofi & religionsteori
220 Bibeln
230 Kristendom & kristen teologi
240 Kristen livsföring & utövande
250 Kristet församlingsarbete & religiösa ordnar
260 Kristen organisation, diakoni & gudstjänst
270 Kristendomens historia
280 Kristna trossamfund
290 Övriga religioner

300 Samhällsvetenskaper, sociologi & antropologi
310 Statistik
320 Statsvetenskap
330 Nationalekonomi
340 Juridik
350 Offentlig förvaltning & militärvetenskap
360 Sociala problem & sociala tjänster
370 Utbildning
380 Handel, kommunikationer & transport
390 Seder, etikett & folklöre

- 400 Språk
410 Språkvetenskap
420 Engelska & fornengelska
430 Tyska & besläktade språk
440 Franska & besläktade romanska språk
450 Italienska, rumänska & besläktade språk
460 Spanska & portugisiska
470 Latin & italiska språk
480 Grekiska språk; klassisk grekiska
490 Övriga språk
- 500 Naturvetenskaper
510 Matematik
520 Astronomi
530 Fysik
540 Kemi
550 Geovetenskaper & geologi
560 Fossiler & förhistoriskt liv
570 Biovetenskaper; biologi
580 Växter (botanik)
590 Djur (zoologi)
- 600 Teknik
610 Medicin & hälsa
620 Ingenjörsvetenskap
630 Lantbruk
640 Hem och hushåll
650 Administration & PR
660 Kemisk teknik
670 Industriell tillverkning
680 Tillverkning för särskilda ändamål
690 Byggnadsteknik
- 700 Konst
- 710 Landskapsarkitektur & fysisk planering
720 Arkitektur
730 Skulptur, keramik & metallkonst
740 Teckningskonst & konsthantverk
750 Målarkonst
760 Grafisk konst
770 Fotografi & datorkonst
780 Musik
790 Idrott, spel & underhållning
- 800 Litteratur, retorik & analys
810 Amerikansk litteratur på engelska
820 Engelska & fornengelska litteraturer
830 Tyska & germanska litteraturer
840 Franska & romanska litteraturer
850 Italienska, rumänska & besläktade litteraturer
860 Spanska & portugisiska litteraturer
870 Latinska & italiska litteraturer
880 Klassiskt grekiska & nygrekiska litteraturer
890 Litteraturer på övriga språk
- 900 Historia
910 Geografi & resor
920 Biografi & genealogi
930 Forntida världens historia (före ca 499)
940 Europas historia
950 Asiens historia
960 Afrikas historia
970 Nordamerikas historia
980 Sydamerikas historia
990 Övriga områdens historia

Chan, L. M. & Mitchell, J. S. (2010). *Dewey decimalklassifikation: principer och tillämpning*. 3:e uppl. Stockholm: Kungliga biblioteket.

Bilaga 2

Klassifikationssystem för svenska bibliotek (SAB)

Huvudklasser

A Bok- och biblioteksväsen
B Allmänt och blandat
C Religion
D Filosofi och psykologi
E Uppfostran och undervisning
F Språkvetenskap
G Litteraturvetenskap
H Skönlitteratur
I Konst, musik, teater, film och fotokonst
J Arkeologi
K Historia
L Biografi med genealogi
M Etnografi, socialantropologi och etnologi
N Geografi och lokalhistoria
O Samhälls- och rättsvetenskap
P Teknik, industri och kommunikationer
Q Ekonomi och näringsväsen
R Idrott, lek och spel
S Militärväsen
T Matematik
U Naturvetenskap
V Medicin
X Musikalier
Y Musikinspelningar
Ä Tidningar

Underavdelningar, 1:a nivån

Aa Bibliografi
Ab Bibliotek
Ac Arkiv
Ad Bokförlag och bokhandel
Ae Bokväsen
Af Skrift

Ba Allmänna encyklopedier

Bb Allmänna samlingsverk
Bd Allmänna tidskrifter och allmänna serier
Be Allmän idé- och lärdoms historia
Bf Allmän vetenskaplig och kulturell verksamhet
Bg Allmänna museer
Bh Allmänna utställningar
Bi Förenings- och mötesteknik
Bk Allmänna sällskap och föreningar

Bl Omstridda fenomen och företeelser
 Br Kommunikation, cybernetik, informationsteori
 Bs Masskommunikation: allmänt
 Bt Publicistik
 Bu Radio och television
 Bv Informationsteknik (IT)

Ca Kristendomen (Ca-CI Kristendomen)
 Cb Bibelutgåvor
 Cc Exegetik och litteratur om Bibeln
 Cd Äldre teologisk litteratur
 Ce Dogmatik och symbolik
 Cf Teologisk etik
 Cg Praktisk teologi
 Ch Gudstjänsten
 Ci Uppbyggelselitteratur
 Cj Kyrkohistoria
 Ck Kristna samfund
 Cl Kristen mission
 Cm Religionshistoria (ink: Cmb Östasiatiska religioner, Cmc Fornegyptisk religion, Cmd Religioner av främreasiatiskt ursprung (Cmdb Judendom, Cmdd Islam) Cme Indiska religioner (Cmeb Hinduism, Cmec Buddhism)
 Cn Moderna religionsbildningar

Da Äldre västerländsk samt icke-västerländsk filosofisk litteratur
 Db Filosofins historia
 Dc Logik och språkligt orienterad filosofi
 Dc Kunskapsteori och vetenskapsteori
 De Värdefilosofi allmänt
 Df Estetik
 Dg Etik
 Dh Filosofisk antropologi
 Dj Verklighetsuppfattningar
 Do Psykologi

Ea Pedagogik
 Eh Uppfostran i hemmiljö
 Em Undervisningsväsen: allmänt
 Ep Högskolor
 Et Ungdomsvårdsskolor
 Eu Elever med särskilda behov
 Ev Folkbildning
 Ex Yrkesval

Fa Språk: särskilda länder

Fb Indoeuropeiska språk: allmänt
 Fc Svenska
 Fd Övriga nordiska språk
 Fe Engelska
 Ff Tyska
 Fg Nederländska
 Fh Romanska språk: allmänt
 Fi Italienska
 Fj Franska
 Fk Spanska
 Fl Portugisiska
 Fm Slaviska och baltiska språk
 Fn Keltiska språk
 Fo Grekiska och latin
 Fp Indoariska språk
 Fq Iranska språk
 Fr Övriga indoeuropeiska språk
 Fs Semitiska språk
 Ft Övriga afroasiatiska språk
 Fu Finsk-ugriska och altaiska språk
 Fv Sinotibetanska språk, taispråk, austroasiatiska språk och hmongmienspråk
 Fx Övriga språk
 Fy Konstgjorda språk
 Få Teckenspråk

G.096z-G.6 periodindelning
 Gbg Germansk litteraturhistoria: allmän
 Gbn Nordisk litteraturhistoria: allmän
 Gc Svensk litteraturhistoria
 Gd Övrig nordisk litteraturhistoria
 Ge Engelsk litteraturhistoria
 Gf Tysk litteraturhistoria
 Gg Nederländsk litteraturhistoria
 Gh Romansk litteraturhistoria: allmän
 Gi Italiensk litteraturhistoria
 Gj fransk litteraturhistoria
 Gk Spansk litteraturhistoria
 Gl Portugisisk litteraturhistoria
 Gm Slavisk och baltisk litteraturhistoria
 Gn Keltisk Litteraturhistoria
 Go Grekisk och latinsk litteraturhistoria
 Gp Indoarisk litteraturhistoria
 Gq Iransk litteraturhistoria
 Gr Övrig indoeuropeisk litteraturhistoria
 Gs Semitisk litteraturhistoria
 Gt Litteraturhistoria: övriga afroasiatiska språk

Gu Finsk-ugrisk och altaisk
litteraturhistoria
Gv Litteraturhistoria: sinotibetanska språk,
taispråk, austroasiatiska språk och hmong-
mienspråk
Gx Övrig litteraturhistoria
Gy Konstgjorda språks litteraturhistoria
Gz Särskilda utländska författare

Hbn nordisk skönlitteratur
Hc Svensk skönlitteratur
Hd Övrig nordisk skönlitteratur
He Engelsk skönlitteratur
Hf Tysk skönlitteratur
Hg Nederländsk skönlitteratur
Hh Romansk skönlitteratur
Hi Italiensk skönlitteratur
Hj fransk skönlitteratur
Hk Spansk skönlitteratur
Hl Portugisisk skönlitteratur
Hm Slavisk och baltisk skönlitteratur
Hn Keltisk skönlitteratur
Ho Grekisk och latinsk litteratur
Hp Indisk litteratur
Hq Iransk litteratur
Hr Övrig indoeuropeisk litteratur
Hs Semitisk litteratur
Ht Litteratur på övriga afroasiatiska språk
Hu Finsk-ugrisk och altaisk skönlitteratur
Hv Skönlitteratur på sinotibetanska språk,
taispråk, austroasiatiska språk och hmong-
mienspråk
Hx Övrig skönlitteratur
Hy Skönlitteratur på konstgjorda språk
Hå Skönlitteratur på teckenspråk

Ia Konst: allmänt
Ib Konsthistoria
Ic Arkitektur
Id Skulptur
Ie Målarkonst
If Grafisk konst
Ig Teckningskonst
Ih Konsthantverk
Ii Konstsamlingar och –utställningar
Ij Musik
Ik Teater
Im Film
In Fotokonst

Ja Europa: allmänt
Jb Norden: allmänt
Jc Sverige
Jd Övriga Norden
Je Brittiska öarna
Jf Mellaneuropa
Jg Nederländerna, Belgien och Luxemburg
Jh Schweiz
Ji Italien
Jj Frankrike
Jk Spanien
Jl Portugal
Jm Östeuropa
Jn Balkanhalvön
Jo Asien
Jp Afrika
Jq Amerika
Jr Australien och Oceanien
Js Polarländerna

K.2-K.6 Periodindelning
Ka Europa: allmänt
Kb Norden: allmänt
Kc Sverige
Kd Övriga Norden
Ke Brittiska öarna
Kf Mellaneuropa
Kg Nederländerna, Belgien och
Luxemburg
Kh Schweiz
Ki Italien
Kj Frankrike
Kk Spanien
Kl Portugal
Km Östeuropa
Kn Balkanländerna
Ko Asien
Kp Afrika
Kq Amerika
Kr Oceanien
Ks Polarländerna
Kt Allmän kulturhistoria
Ku Allmän socialhistoria
Kv Allmän ekonomisk historia
Ky Historiska hjälpvetenskaper

Ld Genealogi
Lk Biografisk vetenskap
Lm Biografiska uppsalagsverk
Ls Biografiska samlingar

Lz Särskilda personer

Ma Europa: allmänt
Mb Norden: allmänt
Mc Sverige
Md Övrig Norden
Me Brittiska öarna
Mf Mellaneuropa
Mg Nederländerna, Belgien och
Luxemburg
Mh Schweiz
Mi Italien
Mj Frankrike
Mk Spanien
Ml Portugal
Mm Östeuropa
Mn Balkanländerna
Mo Asien
Mp Afrika
Mq Amerika
Mr Oceanien
Ms Polarländerna
Mu Bebyggelse och byggnader
Mv Föremål
Mx Näringsliv och arbetsliv
My Samhälls- och familjeliv
Mz Folketro och folkseder

Na Europa: allmänt
Nb Norden: allmänt
Nc Sverige
Nd Övriga Norden
Ne Brittiska öarna
Nf Mellaneuropa
Ng Nederländerna, Belgien och
Luxemburg
Nh Schweiz
Ni Italien
Nj Frankrike
Nk Spanien
Nl Portugal
Nm Östeuropa
Nn Balkanländerna
No Asien
Np Afrika
Nq Amerika
Nr Oceanien
Ns Polarländerna
Nt Oceaner och hav
Ny Kartografi

Oa Sociologi
Ob Internationella relationer
Oc Statskunskap och politik
Od Förvaltning
Oe Rättsvetenskap
Oh Sociala frågor och socialpolitik
Oi Statistik
Oj Demografi
Ok Försäkring
Om Kooperation
Op Framtidsstudier

P.01-9.09 Speciella material & speciell
industri

Pa Teknisk fysik
Pb Maskinteknik
Pc Elektroteknik och elektrisk industri
Pd Bergsbruk
Pe Metallbearbetning
Pf Stenindustri
Pg Glas, keramik, porslin
Ph Träteknik och träindustri
Pi Pappersindustri
Pj Textil- och beklädnadsindustri
Pk Läder- och pälsvaruindustri
Pi Övriga produkter
Pm Kemisk teknik och kemisk industri
Pn Fotografi och filmteknik
Pp Byggnadsmaterial,
byggnadsproduktion, teknisk hygien
Pr Transportmedel och kommunikationer
Ps Brandteknik och brandväsen
Pt Patentbeskrivningar
Pu Datorer och databehandling

Qa Nationalekonomi och finansväsen
Qb Företagsekonomi
Qc Hem och hushåll
Qd Lantbruk
Qe Trädgårdsskötsel
Qf Skogsbruk
Qg Jakt och fiske
Qi Handel
Qj Post- och televäsen
Qm Hotell, restauranger och turism
Qz Särskilda företag

Ra Gymnastik
Rb Idrott och sport

Rc Danslekar och dans
 Rd Spel och tidsfördriv
 Re Lotteri, vadhållning, tips
 Rh Scoutrörelsen

S.07 Materiel och utrustning
 Sa Lantkrigsväsen
 Sb Sjökrigsväsen
 Sc Luftkrigsväsen
 Se Total krigföring
 Sf Kärnvapenkrigföring
 Sg Kemisk och biologisk krigföring
 Sh Psykologiskt försvar
 Si Civildförsvar
 Sj Ekonomiskt försvar
 Sk Frivilligt försvarsarbete
 Sv Vapen

Ta Matematik: allmänt
 Tb Aritmetik
 Tc Algebra
 Td Analys
 Te Geometri
 Tf Mått, mål och vikt
 Th Sannolikshetskalkyl och matematisk statistik

Ua Astronomi
 Ub Geofysik
 Uc Fysik och kemi
 Ud Geologi och paleontologi
 Ue Biologi
 Uf Botanik
 Ug Zoologi
 Uh Miljöfrågor och naturskydd

Va Medicinsk genetik, mikrobiologi, immunologi m fl icke kliniska discipliner
 Vb Anatomi
 Vc Medicinsk fysiologi, biofysik och kemi
 Vd Farmakologi
 Ve Allmän medicin
 Vf Kirurgi och anestesi
 Vg Gynekologi och andrologi
 Vh Pediatrik
 Vi Oftamologi (ögat)
 Vj Otorinolaryngologi
 Vk Odontologi
 Vl Psykiatri
 Vm Terapimetoder

Vn Samhällsmedicin, miljö- och yrkesmedicin, sexologi
 Vo Rättsmedicin
 Vp Hälso- och sjukvård
 Vs Gerontologi och geriatrik
 Vt Flyg- och navalmedicin, rymdmedicin
 Vu Idrottsmedicin
 Vx Militärmedicin

X(s) Samlingar
 Xa Musikteori
 Xb Musikhistoria
 Xc Soloverk: valfri besättning
 Xd Tangentinstrument
 Xe Stråkinstrument
 Xf Blåsinstrument
 Xg Knäppinstrument
 Xh Slagverk och strykidiofoner
 Xi Elektriska musikinstrument
 Xj Mekaniska musikinstrument
 Xk Instrumentalensembler
 Xl Orkestrar
 Xm Instrumentalmusik: särskilda former
 Xn Elektroakustisk musik samt ljudkonst
 Xo Solosång
 Xp Körsång
 Xq Vokalmusik: särskilda former
 Xr Dramatisk och scenisk musik
 Xs Religiös musik
 Xu Västerländsk folkmusik
 Xv Icke-västerländska kulturers musik
 Xx Jazz, rock och populärmusik
 Xä Parodier, signaler, ljudeffekter m m
 Xö Övrigt

Y(s) Samlingar
 Ya Musikteori
 Yb Musikhistoria
 Yd Tangentinstrument
 Ye Stråkinstrument
 Yf Blåsinstrument
 Yg Knäppinstrument
 Yh Slagverk och strykidiofoner
 Yi Elektriska musikinstrument
 Yj Mekaniska musikinstrument
 Yk Instrumentalensembler
 Yl Orkestrar
 Ym Instrumentalmusik: särskilda former
 Yn Elektroakustisk musik samt ljudkonst
 Yo Solosång

Yp Körsång
Yq Vokalmusik: särskilda former
Yr Dramatisk och scenisk musik
Ys Religiös musik
Yu Västerländsk folkmusik
Yv Icke-västerländska kulturers musik
Yx Jazz, rock och populärmusik

Yä Parodier, signaler ljudeffekter m m
Yö Övrigt
Ä Tidningar

Viktorsson, Elisabet (red.) (2013:2). *Klassifikationssystem för svenska bibliotek*. 8:e uppl
Lund: Bibliotekstjänst. (Elektronisk resurs) e-SAB

Bilaga 3

Intervjuguide

Presentationsrunda av informanterna – vem är du och vad arbetar du med på biblioteket?

Arbetet med övergången

När påbörjade ni arbetet med övergången?

Hur gick övergången? Svårigheter/komplikationer/frågor som uppstod?

Vad tycker ni om att byta system? Bra/dåligt/gör det någon skillnad?

Tror ni att övergången har påverkat samlingarna (utöver den rent praktiska aspekten), och i så fall på vilka sätt?

Kunskapsorganisation

Både SAB och DDK beskrivs som ”universella” klassifikationssystem. Hur tänker ni kring det?

Hur tänker ni kring representation? Har ni en medveten strategi om att det ska finnas en bredd i samlingarna, med många olika perspektiv och ämnen, och hur påverkar ni i så fall detta?

Upplever ni att vissa ämnen/grupper/kategorier blev synligare, eller mindre synligare, i och med övergången?

Hur tror ni att användarna uppfattar systemet? Vilken typ av respons har ni fått?

Bilaga 4

Intervjuer

MS:1 2015-02-24 Intervju med anställda på Malmö stadsbibliotek, Malmö stad.

LUX:1 2015-02-26 Intervju med anställda på LUX-biblioteket, Lunds universitet.

MAH:1 2015-03-17 Intervju med anställda på BIT Malmö högskola.